

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Kultuuriteaduste instituut
Etnoloogia osakond

Kata Maria Saluri

Muuseuminäituse loomine Eesti Ajaloomuuseumi
uue püsinäituse raames

Magistripjekt

Juhendajad
Kirsti Jõesalu
Inge Laurik-Teder

Tartu 2018

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Teoreetiline raamistus	6
1.1 Muuseumite taustast	6
1.1.1 Uus museoloogia	7
1.1.2 Muuseumite väljakutsed	9
1.2 Näituse koostamine	10
1.2.1 Kaasaja kogumine	11
1.2.2 Esemete eksponeerimine	12
1.2.3 Teksti koostamise põhimõtted	14
2. Materjali kogumise ja esitamise meetodid	16
2.1 Internetis uurimine	16
2.2 Intervjuu	17
2.3 Esemete kogumine	18
2.4 Teksti kirjutamine	18
2.5 Biograafiline meetod	19
2.6 Fotod	20
2.7 Eetilised aspektid	21
3. Tööprotsess ja tulemused: refleksioon	23
4. Kokkuvõte	30
Kasutatud allikad ja kirjandus	32
Summary	35
Lisad	38
Lisa 1 - Näituse “Minu vaba riik” autorid	38
Lisa 2 - Ruumiplaan	38

Lisa 3 - Ajaloomuuseumi tellimus	39
Lisa 3.1 Vitriini sisu tellimus	39
Lisa 3.2 Tellimus valikukohtadesse	39
Lisa 3.3 Kirja vorm esemete annetuse palumiseks	40
Lisa 4 - Vaated teostatud tööle muuseumis	42
Lisa 5 - Vitriinide tekstinäiteid	45
Lisa 5.1 Sissejuhatav tekst	45
Lisa 5.2 Näide esemeallkirjast	45
Lisa 5.3 Näide “valikukoha” tekstist	45
Lisa 6 - Asutuse-poolse juhendaja tagasiside	47
Lisa 6 - Magistriprojekti päeviku lühikokkuvõte	50

Sissejuhatus

Käesolev magistriprojekt on koostatud Eesti Ajaloomuuseumi (AM) uue püsinäituse “Minu vaba riik” raames. Võttes arvesse praktilise tegevuse mõtestamist, on projekti kirjaliku osa esimese poole eesmärk asetada tehtud töö laiemasse kaasaja museoloogia konteksti, avades ka seda, kuidas näitust tehakse, mille alusel esemeid kogutakse ja kuidas neid näitusel eksponeeritakse. Teises pooles annan ülevaate näituse tegemisel kasutatud meetoditest ning kolmandas osas on eneserefleksioon magistriprojekti päeviku põhjal.

AMi 2018. aasta veebruaris avatud näitus “Minu vaba riik” on üles ehitatud kronoloogiliselt ja jagatud üheksa ruumi vahel. Näituse “Minu vaba riik” peakuraatorid on Inge Laurik-Teder ja Krista Sarv¹. Eelmine püsinäitus “Iseolemise tahe. 90 aastat Eesti Vabariiki” avati Maarjamäel 2008. aastal. 2015. aastal suleti loss renoveerimistöodeks ning algas töö uue püsinäituse kontseptsiooniga.

Otsustasin juba magistrantuuri astudes, et lõpetan projektiga. Otsisin aktiivselt võimalust, kuni Kirsti Jõesalu pakkus osalemist näituse tegemisel. Muuseumid on mind pikalt paelunud ning kutset korrata ei lasknud. Ühinesin näitusevalmistamisega novembris 2016. Selleks hetkeks oli olemas üldkontseptsioon ja teemade jaotus. Näitus on jaotatud kaheksasse ajaperioodi: eellugu 1905.-1918. aastad, Vabadussõda, 1920-1930. aastad, Teine maailmasõda, Nõukogude aeg, laulev revolutsioon, 1990. aastad, 2000. aastad. Lisaks sellele on igal aastal muutuv projektiruum “Eesti 1000”.

Liitusin hetkel, mil oli vaja sisu luua. Minu kanda jäi projektis kaks konkreetset ülesannet. Esimene ülesanne hõlmas 2000. aastaid käsitlevas ruumis loodussõbralikku eluviisi tutvustavat “Loodus olgu lähedal ja toit mahe” vitriini loomist. Pidin teema endale selgeks tegema, mõtlema vitriini kontseptsioonile ning leidma iseloomulikke esemed ja kirjutama sissejuhatava teksti ning esemeallkirjad. Teiseks ülesandeks oli kogu näitust läbivatesse “valikukohtadesse” sisu leidmine. “Valikukohtade” näol on tegu 16 murrangulise hetkega aastatest 1905-2018, kus inimene on seisnud erinevate

¹ Püsinäituse tegijad on välja toodud peatükis Lisa 1.

valikuvõimaluste ees. Pidin leidma igasse valikusse vähemalt kolm näidet koos fotodega. Näitusel on “valikukohad” lahendatud graafiliselt (vaata lisa 4.2).

Projekti iseloomust lähtuvalt keskendun teoreetilis-metodoloogilises ülevaates küsimusteringile, millised on tänapäeval muuseumi võimalused külastajat kõnetada ning mida muuseum peab selleks tegema. Alustan küsimusega muuseumite arengust ja püüan välja tuua tulevikusuundi, uurin kuidas kogusid komplekteeritakse, esemeid esitletakse ning näitusetekste kokku pannakse. Annan ülevaate minu poolt näituse tegemisel kasutatud meetoditest. Eneserefleksioonis toon esile nii tööprotsessi kui selles ette tulnud probleemid ja raskused. Peale praktilise töö ülevaate andmise ja muuseumite teoreetilise tausta avamise toon välja ka soovitud järgmistele, kes soovivad magistrantuuri lõpetada projektiga.

Tööle olen lisanud ülevaate püsinäituse tegijatest, 2000. aastate ruumi plaani (Lisa 1 ja 2), Eesti Ajaloomuuseumilt tulnud tellimuse (Lisa 3), muuseumis tehtud tööst fotonäiteid (Lisa 4), näited vitriini “Loodus olgu lähedal ja toit mahe” loodud tekstidest (Lisa 5), Ajaloomuuseumi-poolse juhendaja Inge Laurik-Tederi ülevaate minu tööprotsessi ja tulemuste kohta (Lisa 6) ning ülevaatliku dokumentatsiooni magistriprojekti praktilise töö protsessist (Lisa 7).

Eestis on muuseumite ja museoloogiaga tegelenud mitmed inimesed ja ühingud. Muuseumite ajaloost on kirjutanud näiteks Mariann Raisma² ning ERMi näitel on kirjutanud doktoritöö Piret Õunapuu³, külastajakogemust on uurinud Pille Runnel⁴. Muuseumiosalusest on kirjutanud Agnes Aljas⁵, eetikast esemete ja representeerimise kontekstis Art Leete ja Svetlana Karm⁶, Marge Pärnits laste- ja mänguasjamuuseumitest

² Muuseumite ajaloost suunaga Eesti muuseumitele on andnud hea ülevaate Mariann Raisma artiklis “Muuseumi mõte” (Akadeemia 2009, 4, 774–796).

³ Õunapuu 2011. Eesti Rahva Muuseumi loomine ja väljakujunemine.

⁴ Runnel, Pille; Lepik, Krista; Lotina, Linda 2014. Constructing National Identity: A National Museum Visitor’s Perspective. *The International Journal of the Inclusive Museum*, 6 (4), 67–77.

⁵ Aljas 2017. Participation in the Museum: Diverge Audiences and their Motivations at the Estonia National Museum.

⁶ Leete, Art; Svetlana Karm 2015. The ethics of Ethnographic Attraction: Reflections on the Production of the Finno-Ugric Exhibitions at the Estonian National Museum. *Journal of Ethnology and Folkloristics*. Estonian Literary Museum, Estonian National Museum, University of Tartu Vol. 9 (1): 99–121.

⁷, Jana Reidla muuseumiharidusest⁸. Eesti Muuseumiühing annab välja ajakirja Muuseum, kus arutletakse erinevatel museoloogilistel teemadel nagu kogumine, konserveerimine, haridus, turundus. Tartu ülikooli etnoloogia osakond osales aastatel 2010–2013 rahvusmuuseumite alases projektis EAUNAMUS⁹, mille põhieesmärk oli uurida rahvusmuuseumite rolli, kuidas nad oma tööga identiteeti loovad ja ajalugu kujutavad.

⁷ Pärnits, Marge 2017. Mänguasja- ja lastemuuseumid kui laste kultuuripärandi väärtustajad.

⁸ Reidla, Jana 2017. Muuseumiharidusest Eesti Rahva Muuseumi rahvakulturi koolitus- ja teabeskuse näitel.

⁹ Projekti koduleht - <http://www.ep.liu.se/eunamus/index.html>

1. Teoreetiline raamistus

Järgnevas peatükis avan muuseumite loomise põhjuseid ning muutumissuundi ajas, jäädes pikemalt pidama 20. sajandil toimunud muutustele. Samuti püüan selgitada erinevate museoloogiliste teadmiste ja lähtekohtade põhjal, kuhu muuseumid võiksid teel olla. Selgitan, kuidas tehakse kaasaegset näitust, keskendudes seejuures Ajaloomuuseumis tehtud praktilisest tööst tulenevalt tänapäevaste esemete kogumisele, esitlemisele ja nende juurde tekstide kirjutamisele. Otsin vastust küsimusele, milline on külastaja jaoks kõnekas ese ning paeluv tekst.

1.1 Muuseumite taustast

Järgnevalt avan, kuidas on muuseumi kui asutust defineeritud ning millised on muuseumite ülesehitamise erinevad võimalused, mis põhimõtete järgi on neid loodud. Kirjeldan peamisi arengusuundi uue museoloogia kontekstis ning vaatan, kas ja kuidas suunad avalduvad Ajaloomuuseumi uuel püsinäitusel.

Rahvusvahelise Muuseumite Nõukogu (International Council of Museums - ICOM) definitsiooni järgi muuseum kogub, säilitab, uurib, vahendab ning eksponeerib inimese ja tema elukeskkonnaga seotud materjale teaduslikel, hariduslikel ja meelelahutuslikel eesmärkidel, muuseum on üldsusele avatud asutus, mis ei taotle majanduslikku kasu, tegutseb pidevalt, on ühiskonna ja selle arengu teenistuses (ICOM 2007). Seega peavad muuseumid kokkulepitud eesmärkide järgi töötama ühiskonna arengu heaks.

Briti kunstiajaloolase Peter Vergo järgi võib museoloogiat defineerida kui teadust, mis uurib muuseume, nende ajalugu, eri viise, kuidas muuseume on loodud ja kuidas on nende areng toimunud. Samuti uuritakse muuseumite eesmärke, rolle, suhet auditooriumitega. (Vergo 1989: 1)

Briti museoloogid Timothy Ambrose ja Crispin Paine on 1994. aastal ilmunud raamatus "Museum Basics" välja toonud mõned muuseumite eristamise võimalused: kollektiooni-põhine (arheoloogia, kunst, ajalugu, loodus, teadus, tööstus jne), omaniku-põhine eraldus (riik, munitsipaalasutus, ülikool, sõjavägi, eravaldis),

teeninduspiirkond (rahvusmuuseum, regionaalmuuseum, kohalik muuseum), muuseumi poolt teenindatavate inimeste järgi (haridusasutus, kindel eriala, kohalik avalik muuseum), kollektsiooni eksponeerimise järgi (majamuuseum, vabaõhumuuseum, traditsionaalne muuseum) (1994: 7).

Kui algsetes erakollektsioonides oli väljas kõik, mis põnev ja erakordne, siis aja möödudes ning muuseumispetsialiteedi arenedes kujunesid välja temaatilised muuseumid. 1960. aastatel hakkas muuseumite arv kogu maailmas kiirelt kasvama. Iseloomulikuks muutus, et näituste tähtsamaiks küljeks sai eksponeeritavate esemete esteetiline ja nauditav esitamine. (Kõiva 2006: 1951)

1.1.1 Uus museoloogia

Sõnal “museoloogia” on “Museoloogia põhimõistete” järgi viis tähendust alates üldisest, mis seotud muuseumitega lõpetades konkreetsemalt muuseumiteadusega (Desvallees, Mairesse 2016: 51-53). Oma töös olen mõistnud museoloogiat kui kõike, mis puudutab muuseumit. 1950.-1960. aastatel hakkasid muuseumid oma olemuselt muutuma, muutus muuseumisisene tööjaotus ning rollid. Suur muutus toimus muuseumite tööpõhimõttes uue museoloogia tulekuga - liiguti objektikesksuselt idee kesksusele. Eesmärk oli leida uus tegutsemisviis ning luua tugevam suhe muuseumi ja kogukonna vahel. Vikki McCalli ja Clive Gray sõnul (2014: 19-20) kritiseeriti neil kümnenditel muuseumite isoleeritust, väideti, et muuseumid on iganenud, elitaarsed ja raiskavad ressursse. Muuseumite rolli ümbermõtestamisel sai märgiliseks 1985. aastal ICOM International Committee for New Museology (MINOM) loomine.

Veel üheks oluliseks pragmaatiliseks põhjuseks muuseumite muutumisel oli kultuurimaastiku muutumine. Olid muutunud nii tarbija kui ka muuseumitele eraldatavad riiklikud toetused. Rahastuses liikus suurema omatulu teenimise poole ja kasvasid muuseumite igapäevased kulutused. Mariann Raisma toob välja, et üks olulisemaid ülesandeid on tänapäeva muuseumil enda müümine. Müüa tuleb nii ruume, üritusi, teenuseid kui ka näitusi. (Raisma 2009: 9) Muutuste taga on praktilised põhjused: on vaja teha menukaid näituseid ja pakkuda erinevaid teenuseid, et teenida tulu, mida saab omakorda investeerida põhitegevustesse nagu näituste kureerimine,

teadustööga tegelemine ja selle tulemuste avaldamine. Kaasaegse muuseumi ülevalpidamise ja toimimise puhul ei piisa enam ainult riigipoolsest rahastusest.

Seega tuleb üha enam küsida, mida külastaja ehk tarbija tahab, miks ning mis eesmärgiga inimene muuseumisse tuleb. Hollandi museoloog Peter Van Mensch suunab uue museoloogia valguses muuseumi külastaja vajadustele laiemalt mõtlema, väites, et kuigi kogud ja näitused on olulised, tuleb mõelda külastaja soovidele. Muidugi on neid, kes tulevad muuseumisse uusi teadmisi saama, kes tunnevad huvi konkreetse teema vastu. Samas võivad külastajad otsida kohta, kus lihtsalt olla, sõpradega kohtuda, muuseumipoes ostelda, perekonnaga koos aega veeta. (Van Mensch 2003: 18) Uus museoloogia suunabki muuseumi teadvustama külastaja ootusi ning pakkuma talle vastavat sisu.

Uus museoloogia on kaasa toonud uued praktikad ja teoreetilised kontseptsioonid. Van Menschi ja Meijer-Van Menschi järgi on jätkuvalt oluline muuseumite sotsiaalne roll. (Van Mensch, Meijer-Van Mensch 2015: 104). Muuseum peab olema enam kui vaid esemete eksponeerimise koht, sotsiaalne roll ilmneb astudes dialoogi kõikide erineva taustaga külastajatega. Muuseum peab olema dialoogi koht, kus lahti arutada mõtteid ning vaatepunkte. Erinevatest muuseumite tüüpidest rääkides, on näiteks kogukonna muuseumi eesmärk piirkonna areng, kaasava muuseumi eesmärk aga saavutada nende kogukondade kultuuriline kaasatus, kes tihtipeale kõrvale jäävad. (Van Mensch 2003: 8-10)

Uut museoloogiat on kritiseeritud, tuues välja, et kogude- ja teaduspõhine asutus muutub kerge meelelahutuse pakkujaks¹⁰. Mathieu Viau-Courville arvates on Lääne-Euroopas näituse tegemise üle võtnud projektijuhid ja administraatorid. Projektijuhtidel aga ei ole aega teemaga süvitsi tegeleda, näitusi peab kiirelt ja odavalt juurde tootma ning tihtipeale avatakse seetõttu ühekülgeid näitusi (Viau-Courville 2017: 11, 25-26).

¹⁰ Eestis tegeleb teemaga Jana Reidla oma doktoritöö Materiaalse kultuuri vahendamine muuseumihariduse sensoorse museoloogia raamistikus raames. Ta pidas teadurite muutuva töö uurimisest ettekande Eesti Rahva Muuseumi aastakonverentsil http://www.erm.ee/sites/default/files/ermi_58_aastakonverents_teesid_0.pdf

Uue museoloogia kriitikute hulgas on ka McCall ja Gray, kes viisid Inglismaal, Šotimaal ja Walesis 23 muuseumis läbi uuringu, millest selgus, et üheski ei ole uue museoloogia suund end täielikult tõestanud ega püsima jäänud (2014: 38). Intervjueeritud muuseumitöötajad küll tõdesid, et külastajatelt küsitakse tihti arvamust ning tagasisidet, kuid edasises töös seda ei kasutata. Samuti avaldasid muuseumitöötajad kahjutunnet selle üle, et uutes oludes on kuraatorite roll muutunud vähemoluliseks (McCall, Gray 2014: 2829) Põhjuseks võib olla kaasaegse muuseumi eemaldumine esemekesksetest uurimustest ja näitustest, materiaalsusest on kõrgemale tõstetud narratiiv. Ühest küljest eeldab uus museoloogia diskussiooni suurendamist, teisalt aga inimestele meelelahutuse pakkumist. Uue museoloogia kriitika alus on hirm, et näitusel jääb kõlama projektijuhi ja disaineri hääl ning seetõttu väheneb näituse mitmehäälsus.

1.1.2 Muuseumite väljakutsed

Kaasaegse muuseumi suurimaks väljakutseks pean kesktee leidmist külastuselamuse pakkumise ja teadustöö tegemise ning esitlemise vahel. Muuseumid on haridusliku tegevusega eeskujuks ning uue teadmise loojaks. Seega on väga oluline, mida ja kuidas muuseumid näitavad, külastaja suhtub üldiselt ekspositsiooni kui autoriteetsesse. Näitust tehes peavad muuseumid mõtlema sellele, et näitus (eriti püsinäitus) kestab kauem kui kuu või aasta ning seal pakutav informatsioon võiks olla ühest küljest nii põnev, kaasav, aga suutma rääkida ka rasketest temadest. Muuseumite tähendus loome praktikaid kirjeldas ka Lois Silverman (1999: 10). Külastaja ei tule näitusele valge lehena, muuseum peab olema valmis, et tal on oma eelteadmised ning eelarvamused, mida ta suhestab muuseumi poolt pakutavaga.

Külastaja vajaduste kõrval on fookusesse tõusnud müügiga seotud tegevused. Mark Rectanus tõi globaliseerumisest kirjutades välja, et muuseumitest on saamas kultuuriasutused, mis peavad üha enam tööd tegema enese müümisega, arvestades, et riigi poolne rahastus on kasvavate kulude taustal üha väiksemaks jäämas. (Rectanus 2006: 385) Muuseum on osaline kultuuritööstuse turuplatsil, ta peab võistlema inimese

tähelepanu ja vaba aja eest.¹¹ Nii ongi üks suurimaid probleeme muuseumielus publiku meelitamine, erinevaid konkurente vaba aja veetmiseks on palju. Muuseumi fookus on liikunud kogumise ja säilitamise pealt tõlgendamisele ja haridusele. Selle kõrval peab ta ikkagi olema ka meelt lahutav. Zbucha ettekujutuse järgi võiks muuseum olla pigem teemapark. (Zbucha 2015: 484, 487) Peamiseks põhjuseks toob ta välja teemaparkide suure külastatavuse. Siiski on muuseumil ka suuremaid ülesandeid nagu teadus- ja haridustöö, seega tuleb leida kesktee meelelahutuslikkuse ja hariduslikkuse vahel.

Eesti Ajaloomuuseumi uue püsinäituse kontseptsioon on tugevalt seotud uue museoloogia põhimõtetega. Näiteks moodustub Ajaloomuuseumist koos Filmimuuseumi, tallihoone ja välialaga elamuslik ajalookeskus. Muuseumi arengukavas on ühe elamuskeskuse eesmärgina toodud jõudmine viie Eesti peamise turismisihtpunkti hulka. (Ajaloomuuseumi arengukava aastateks 2016-2020) Muuseumikülastajale on Ajaloomuuseumis palju eri suunitlusega käed-külge tegevusi, infot edastakse nii teksti, filmi, graafikute, tabelite, interaktiivsete ekraanide kui ka mängude abil. Perekülastuse jaoks on oluline Laste Vabariik ja Eesti kaardi kujuline mänguväljak välialal, rohkem teadmisi otsiv külastaja leiab kergelt lisainfot. Värskest renoveeritud Maarjamäe lossis avati restoran, tegutseb laia valikuga muuseumipood, ruume on võimalik hinnakirja alusel rentida.

1.2 Näituse koostamine

Võimalusi näitust teha on mitmeid, vastavalt oma töö praktilise sisule piiritlen teema alljärgnevalt: esemete kogumine, eksponeerimine ning tekstiga selgitamine. Arutlen selle üle, kuidas kogusid komplekteeritakse. Samuti tutvustan võimalusi esemete esitlemiseks, keskendudes nende vitriinidesse paigutamisele ning avan teksti kirjutamise põhimõtteid näituse kontekstis.

¹¹ Eesti kontekstis on teemast kõnelnud näiteks Merike Lang Eesti Rahva Muuseumi aastakonverentsil http://www.erm.ee/sites/default/files/ermi_58_aastakonverents_teesid_0.pdf ja artiklis "On the stability and diversity of the open air museum as a medium in the 21st century" ajakirjas Acta Ethnographica Hungarica, 55 (2). 379–399 (2010).

1.2.1 Kaasaja kogumine

Vaatan kogumispõhimõtteid ja kogude poliitikat rahvusvahelises ja Eesti perspektiivis, peatudes pikemalt Ajaloomuuseumi kaasaja kogumispraktikatele. Kaasaega olen kogumise kontekstis määratlenud kui aega alates 1990. aastatest. Briti antropoloog ja museoloog Sharon Macdonald kirjeldab, kuidas erakollektsioonide kõrgajal koguti palju põnevaid eksemplare, muuseumite levikuga 19. sajandil aga täpsustati kogumispraktikaid, luues erinevaid esemekategooriaid. Olulisel kohal oli ka “päästekogumine”, mille käigus tuli hääbuv kultuur kokku koguda ja muuseumisse tallele panna. (Macdonald 2006: 87-88)

Kaasaegsel muuseumil on esemete kogumise aluseks kogumispoliitika. Peab olema sõnastatud, mida kogutakse, kust esemed peaksid geograafiliselt pärit olema, kuidas muuseum kogub, miks ja millal. Muuseumil ei ole mõistlik koguda esemeid, mille kohta puudub igasugune informatsioon, veel ei ole eetiline koguda esemeid ebaseaduslikult. Muuseum ei tohi koguda ka eset, mille hoiustamiseks ei ole tal vastavaid tingimusi. (Ambrose, Paine 1993: 127–129)

Francois Mairesse toob siinkohal (2010: 56) välja probleemid, mis on seotud suurte kollektsioonidega - nende säilitamine on kallis ja esemete pidev juurdekogumine tähendab, et hoidlaid on alati juurde vaja. Lahendusi pakub ta välja palju, võime küsida, kas füüsiline kogu üldse on vajalik kui saame kõik parameetrid kirja panna ning eseme iga nurga alt üles pildistada. Kas raskes majanduslikus olukorras ei oleks heaks mõtteks mõni hinnalisem ese hoopis maha müüa? (Mairesse 2010: 55, 57) Mairesse lahendused on äärmuslikud, üldiselt muuseumid ikkagi tegelevad esemete võimalikult pikaajase ning säästliku hoiustamisega. Samuti on riigimuuseumist esemete kogust välja arvamine pikk protsess, mida kergekäeliselt ette ei võeta.

Riik on muuseumiseadusega reguleerinud nii muuseumite kogumistegevusi kui ka eesmärgid. Eesti muuseumiseaduses on kirjas, et muuseumi üks kogumisalane eesmärk on koguda vaimset ja materiaalselt kultuuripärandit vastavalt muuseumi kogumispõhimõtetele. Ajaloomuuseum on enda kogumispõhimõtteid vastu võtnud 2015. aastal. Kokku on lepitud, et eesmärgiks on säilitada Eesti ajaloo tervikpilti kajastav

aineline pärand. Teiste muuseumite kogumistavadega arvestatakse, sellest lähtuvalt kogutakse kultuuriloolises kogus näiteks kohaliku tööstustoodangu näidiseid, iseloomulikke tarbeesemeid ja riigitegelastega seotud materjale. Samuti kogutakse materjale, mis seotud vähemusrahvaste identiteedi ja poliitilise ajaloo. Kogumispõhimõtete järgi on keskmis võimalikult mitmekülgsed looga esemed, mida on võimalik varasemate ideede ja aeg-ruumi tasandiga seostada. (Ajaloomuuseumi kogumispõhimõtted)

Mineviku puhul osatakse üldiselt hinnata, mis ese on väärt muuseumis hoiustamist ning mis ehk esmatähtis ei ole. Suurem probleem tekib kaasaega kogudes. Heiki Pärdi sõnul iseloomustab meie ajastut esemete üleküllus, massitoodang ja esemete ühetaolisus (1999: 80). Kuidas hinnata ja määrata väärtust objektidel, mille väärtus tegelikult ilmneb alles ajas? Üsna palju peab püüdma tulevikku ette ennustada, mõtlema, kas täna kogutud ese on oluline ka pikas plaanis. Samuti peab koguma esemeid mõttega, et kogud kestavad igavesti (Pärdi 1999: 76). Kogumine ei saa olla ainult korjetöö, ta peab olema mõtestatud tegevus, mis ütleb miks, kuidas ja mida koguda (Pärdi 1999: 79) Siinkohal on abiks, kui muuseum on oma kogumistegevuse konkretiseerinud, nii on näiteks Ajaloomuuseumil olemas pädevus hinnata muuhulgas poliitilise ajaloo ja riigiga seotud esemeid ja nende kogumisväärtust.

David Pantalony nimetab ohtude kõrval ka kaasajal esemete kogumise positiivseid külgi. Nimelt on meil esemeid, mille vahel valida, meil on inimesi, kes annetavad, meil on disainereid, kes suudavad põhjendada, miks mingid asjad on tehtud nii nagu nad on (Pantalony 2015: 100-101). Nõu saab küsida ka oma ala spetsialistidelt. Šotimaal kaasaegseid esemeid näitusel näidates selgus, et tänapäev püüab publiku ja meedia tähelepanu rohkem kui keskmised esemed varasematest perioodidest. (Alberti jt 2017: 335-336)

1.2.2 Esemete eksponeerimine

Ese pannakse näitusele eesmärgiga, et külastaja sellega suhestuks. Uudishimu saab tekitada põnevate eksponaatidega, üllatavate tulemustega, eriti hea on, kui külastajatel tekivad eksponeeritud materjaliga oma seosed ning hakatakse oma mälestuste kaudu

näituse üle arutama. Väljakutset võib esitada ka uudne ja dilemmasid või tabusid puudutav eksponaat. Kaasakutsuv narratiiv on vajalik, et külastaja suhestuks teemaga, seda on vaja ka diskussiooni tekkimiseks keerulistest teemadest rääkides. Kaasav näitus kutsub külastajat osalema nii füüsiliselt kui dialoogi astudes. (Skydsgaarda jt 2016: 48–52)

Ambrose ja Paine on 1993. aastal jaganud väljapanekuid eseme eksponeerimisvõimaluse järgi kuude teemasse: vaatlust eeldavad (kunstimuseumid), didaktilised (väljapanek püüab lugu jutustada), rekonstruktsioonid (näiteks vabaõhumuuseumid), grupeeritud ekspositsioon (rõhuasetus on esemegruppidel), avakogu (kogu kollektsioon on külastajale nähtav), avastuslik väljapanek (külastaja peab ise avastama, mis loogika järgi esemed muuseumis on). (Ambrose, Paine 1993: 86) Muuseumid enamasti ei järgi oma tegevuses ühte ja kindlat stiili, vaid kombineerivad neid vastavalt näituse eesmärkidele. Sellest jaotusest lähtuvalt on Ajaloomuuseumi ekspositsiooni puhul tegemist didaktilise näitusega, kus on grupeeritud esemed.

Näitusel, mille keskmes on esemed, kasutatakse nende eksponeerimiseks peamiselt vitriine. Põhjuseks on eelkõige eseme kaitsmise vajadus: vitriinid kaitsevad objekte varguse ja külastajate poolt tekitatud kahjustuste eest; loovad vajaliku kliima, valguse, temperatuuri, kaitsevad objekti tolmu ja putukate eest. Põhjused on ka kujunduslikud, vitriinid loovad justkui teatrilava, mille pealt objekt hästi silma paistab. (Ambrose, Paine 1993: 82) Sellisel väljapanekul on palju eeliseid: saab anda võimaluse mitmele inimesele korraga näituse vaatamiseks, vitriinides on üldiselt originaalesemad ja nii seostavad külastajad end nendega paremini; külastajad saavad vaadata nii kiiresti ja nii põhjalikult nagu ise soovivad. (Ambrose, Paine 1993: 84)

Ka Skydsgaarda läbi viidud uuringus selgus, et parim eksponaat on selline, millele saab läheneda grupiga - mitu külastajat saab korraga ekspositsiooniga suhelda ning tulemused võiksid olla erinevad, et külastajad saaks selle üle alustada diskussiooni. (Skydsgaarda jt 2016: 50) Seega on muuseumi jaoks eriti oluline, et pakutavad teadmised ja lahendused oleksid mitmetähenduslikud.

1.2.3 Teksti koostamise põhimõtted

Üks võimalus esemeid avada ning tekitada külastajal nendega seos, on näitusel olevad tekstid ja esemeallkirjad. Beverly Serrelli järgi aitavad tekstid informatsiooni organiseerida ja põhjendada külalisele ekspositsiooni lähtealuseid (Serrell 2015: 31) Hoolimata sellest, et külastaja ei pruugi tekste kuraatori poolt mõeldud järjekorras lugeda, loovad nad ikkagi terviku.

Lähtepunkte, mida tekste kirjutades arvestada, on palju. Anna Kjeldsen ja Matilde Jensen (2015: 92, 94-95) tõid välja, kui oluline on teksti kirjutades mõelda kõikidele potentsiaalsetele külastajatele. Hea tekst peab kõnetama kõiki, olenemata lugeja hariduslikust, sotsiaalsest või kultuurilisest taustast. Samal ajal peab tekst andma uut informatsiooni, olema külastajale õppevahendiks.

Kõige tüüpilisemalt koosnevad näitusel olevad tekstid kolmest osast: suur sissejuhatav tekst, mis seletab näituse eesmärgi ja ütleb pealkirja. Eri osades/sektsioonides on samuti sissejuhatavad tekstid, justkui alapeatükid, mis annavad taustinfot vitriinis olevatele esemetele. Vitriinis olevad esemed on aga varustatud omaette tekstiga, mis on kõige detailsemad. (Ambrose, Paine 1993: 89)

Kõige populaarsemad objektid saavad tähelepanu pea kõikidelt näitusekülastajatelt. Kui aga külastaja ei seosta end antud temaga, ei loe ta üldiselt teksti selle kõrval. (Serrell 2015: 50) Siiski ei saa jätta eset tekstita, kuna vastasel korral on tegu lihtsast asjaga. Kirjeldus ja tõlgendus muudavad eseme külastajale arusaadavaks, kuna inimeste eelteadmised ja kultuuritaust on erinev. Hea esemetekst on aga palju enam kui lihtsalt eseme nimi. Nimelt annab esemekirjeldus teada, miks ese on oluline, loob konteksti.

Tekst peab Ambrose ja Paine'i sõnul olema lühike, umbes 50–150 sõna sissejuhatuses, sektsioonis kuni 200 ja esemel kuni 40. Pikemat teksti soovitatakse panna näituse kataloogi. Samuti peab tekst olema selge ja arusaadavas keeles. Kõige lihtsam on lugeda teksti, mis on 1-1,5 m kõrgusel (täiskasvanul) ning kergem on lugeda kirjatahti. (Ambrose, Paine 1993: 89-90, 94)

Hoolimata lühikestest tekstidest, peab näitust kujundades arvestama, on külastajaid, kes tekste ei loe. Seetõttu peabki mõtlema alternatiividele, ehk piisab mõnes kohas kõnekast pildist, graafikust, heli kasutamisest. (Vergo 1989: 50, 53) Hea näitus ei saa lootma jääda ainult eseme ja teksti koosmõjule. Hea näitus on mitmetähenduslik ning mitmete erinevate lahendustega, teksti osas erinevate järeltõlgimise võimaluse (Silverman 1999: 13). Tekst ei saa rääkida ühest ja ainsast tõest. Ajaloomuuseumi näitusele teksti kirjutamist avan pikemalt alapeatükis 2.4.

2. Materjali kogumise ja esitamise meetodid

Vitriin “Loodus olgu lähedal ja toit mahe” asub 21. sajandit käsitlevas ruumis, kus on kokku 12 erinevat vitriini, kaks “valikukohta” ning interaktiivsed ekraanid. Teemad puudutavad ühest küljest stabiilsuse, turvalisuse ja edukuse levikut, liitumist NATO ja Euroopa Liiduga, aga samas on kajastatud sotsiaalsed teemad, meeleavaldused, rahutused ning majanduskriis. Ühe uue suunana nägid peakuraatorid mahedat ja loodussõbralikku eluviisi. Nii kirjeldasingi mina teemat 21. sajandi kontekstis.

“Valikukohad” läbivad kogu näitust, küsimused tõstatuvad 100 aasta vahemikus ning täidavad näitusel “Minu vaba riik” olulist rolli. Nimelt soovisid peakuraatorid külastajaid panna mõtlema selle üle, kuidas poliitilised, ühiskondlikud ja majanduslikud keerdkäigud on mõjutanud kõiki siin elavaid inimesi. Kusjuures üheski “valikukohas” ei anta hinnanguid, ei ole õigeid ega valesid valikud, on lihtsalt erinevad otsused, põhjused - erinevate inimeste valikud lähtuvad mõttest, et Eesti on kõigi siin elanud inimeste jaoks olnud “minu riik”. Lähteülesanded on nähtavad Lisas 3.

Kuna tegin näitusele kaht erinevat teemavaldkonda, olid allikad, mida projekti tehes kasutasin, mitmekülgsed: loodussäästlikust ja maheliikumist avavas kohas kasutasin eesmärgini jõudmiseks intervjuusid, esemeid, inimeste kogemusi. Sisend “valikukohtadesse” rasketel aegadel tuleb aga elulugudest, lugesin raamatuid aga veidi infot sain ka virtuaalsest maailmast ja tuttavatelt. Samuti avan alljärgnevas peatükis töös esile kerkinud eetilisi aspekte.

2.1 Internetis uurimine

Interneti-uurimus ja -uurimine tõstab pead seda enam, mida rohkem me oma tegevusi ja igapäevaelu internetiga seome. Nõustun Anna Haverineniga, kes tõi välja (2015: 84), et internet ei ole enam midagi erakordset ning seda peaks võtma lihtsalt ühe väljana teiste seas. Inimene ei erista oma elu virtuaalseks ja päriseluks, internet on vahend. Elizabeth Bird ja Jessica Barber kirjeldavad artiklis “Constructing a Virtual Ethnography”, et virtuaalsuses uurimine on tegelikult oma varasemate uurija-kogemuste ülekandmine

interneti, kus saab nii vaadelda, intervjuuerida, lugeda elulugusid, vestelda jututubades. (Bird, Barber 2002: 13)

Välitöid saab läbi viia interneti abil, internetis või interneti uurides (Haverinen 2015: 83). Mina vaatlesin blogisid, kuulasin raadiosaateid, olin erinevate Facebooki gruppide liige, seega tegin välitöid internetis. Täpsemalt kuulusin Facebooki gruppidesse *Looduslapsed ja metsapöole eluviis*, *Jah, see on vegan*, *Ökoriik Eesti*, lugesin blogi *bioneer.ee* ja *nullkulu.ee* ning nende erinevate lehtede kaudu viidatud lehekülgedel hoidsin samamoodi silma peal.

Sain muidugi aru, et tegu polnud täielike välitöödega, materjali oli väga palju ning tegelikult väga konkreetset meetodit ma ei kasutanud. Samuti on interneti postitava teksti taga ka muud taustteadmised, mis tekstist välja ei tule. Seetõttu kasutasin interneti eelkõige platvormiga, mille kaudu leidsin üles ühest küljest huvipakkuvat info ja suundumused, aga ka inimesed, kellega ühendust võtta ning nende abiga teemast süvitsi aru saada.

2.2 Intervjuu

Internetivaatluse põhjal jäi blogist *nullkulu.ee* silma noor inimene, kelle ideaaliks on elada jäätmevabalt. Võtsin temaga ühendust ning leppisime kokku intervjuu. Tegemine oli pool-struktureeritud intervjuuga, mille tunnused on teemade kaupa läbimõeldud küsimuskavad, mille vahel saab vabalt liikuda. Rangelt kavast kinni ei peeta. (Annist jt 2017: 74)

Uurisin võimalikkusest elada, tootmata üldse jäätmeid ja küsisin, milliste väliste märkide järgi tema saab aru, et tegu on loodussõbraliku inimesega. Seega oli intervjuu eesmärk nii teada saada täpsemalt loodussõbraliku inimese igapäeva elu kohta, aga mõelda koos temaga ka märgilistest esemetest, mis võiksid sellist indiviidi iseloomustada. Suhtlesin temaga ka pärast intervjuud, küsides erinevate teemade alal nõu. Samuti kuulasin tema raadiosaateid ja lugesin blogi.

2.3 Esemete kogumine

Eesti Ajaloomuuseumi kogudes olid vaid üksikud mahetoodanguga seotud esemed. Nii sai minu väljakutseks leida kaasaegseid näiteid sellest, kuidas inimesed elavad, aga siiski üksikesemetega rääkida suuremaid lugusid. Samuti proovida võtta ese välja oma algsest kontekstist ja panna ta külastajaga rääkima võimalikult väikese sõnade arvuga. Sellest lähtuvalt otsustasin koguda tuntumaid esemeid, et külastajal võiks tekkida nähtuga seos. Veel panin eseme valikul kriteeriumiks, et tegu oleks loodussõbraliku alternatiiviga igapäevaselt kasutatavatele toodetele, eesmärgiga tõstatada küsimus igapäevastest ja lihtsatest valikutest ning nende ainuvõimalikkusest.

Esemete kogumiseks hakkasime koostöös projektijuht Laura Kipperiga välja saatma kirju¹² erinevatele Eesti mahetootjatele, paludes neil annetada muuseumile näidiseid oma kõige populaarsematest toodetest. Kirjutades Biomarketile (Eesti suurim mahetoodete kaupluste kett) saime väga positiivse vastuse, kõik esemed pakutust ei sobinud aga vitriini. Näiteks on nende populaarsemad kosmeetikakaubad Saksa päritolu, näitusel aga eelistasime näidata kohalikku toodangut, kui see oli vähegi võimalik. Vastavalt annetajate soovidele lisasime esemed muuseumi kogudesse või oleme valmis need pärast püsiekspositsiooni sulgemist tagasi andma. Esemete saamist avan täpsemalt eneserefleksiooni all.

2.4 Teksti kirjutamine

Ajaloomuuseumi poolt olid tekstile esitatud mitmed nõuded. Teemateksti pikkus pidi jääma 2000 tähemärgi piirsesse, esemeallkirjade maksimaalne pikkus oli 500 tähemärki. Esialgu ei teadnud ma, kui akadeemiline peab tekst olema, seega kirjutasin stiililiselt erinevaid variante, et peakuraatorid saaksid valida. Neile sobis meelelahutuslikust variandist paremini veidi neutraalsem ning ülevaatlikum tekst.

Pärast teksti esitamist vaatasid selle üle nii ruumi kuraator, eesmärgiga jälgida ruumi tervikpilti, kui ka peakuraatorid, eesmärgiga jälgida näituse tervikpilti. Lõpuks kirjutas teksti läbi loovkirjutaja, et stiililiselt oleks kõik ühtne ning külastajale vastavalt

¹² Kirja näidis on nähtav lisas 3.3.

kirjutatud. Samuti oli loovkirjutaja ülesanne teksti 1000 tähemärgi võrra vähendada. Kui olin tekstiga rahul, läks see edasi keeleteoimetusse, siis tõlkesse ning sealt tagasi kuraatorite juurde kontrolli.

2.5 Biograafiline meetod

Minu osa “valikukohtade” protessis oli otsida reaalselt elanud inimeste selgitusi, miks ja kuidas nad on talitanud. Nagu on nähtav muuseumipoolses tellimuses (Lisa 3), anti mulle ette konkreetsed küsimused Eesti lähiajaloost. Pidin leidma reaalselt elanud inimeste selgitusi, miks ja kuidas nad on talitanud. Kasutasin ülesande lahendamiseks elulugude uurimist ehk biograafilist meetodit, mis keskendub argielu personaalsetele kogemustele (Jaago, Kõresaar 2009: 9).

Võtsin uurimise alla just kirjutatud elulood ja päevikud, lootuses, et reaalselt elanud inimeste kogemustega on külastajatel kergem kontakti luua. Alustasin lugemist Rutt Hinrikuse koostatud Eesti Kirjandusmuuseumi poolt välja antud “Eesti rahva elulugudest”, lugedes läbi kõik kolm raamatut. Samuti vaatasin üle kogumikud “Eesti ajakirjanike elulood” ja “Uued väliseestlased”, lugesin raamatusarja “Eesti mälu”, kuhu kuulub 50 raamatut. Vaatasin erinevaid ajalehti ja ajakirju aastatest 1917–2017 ning Ajaloomuuseumi koostatud Balti keti veebinäitust¹³. Samuti sain sisendit muuseumite kogumisaktsioonist Rahvalood¹⁴.

Kasutatud lood on erinevad tõlgendusastme poolest, kuna osad neist võtsin päevikutest, teised aga kirja pandud elulugudest. Kirja pandud eluloo puhul on tegu hilisema meenutusega toimunud sündmuse üle, seal üritatakse otsuseid põhjendada. Päevikute puhul kerkib aga hästi esile valiku tegemise protsess. Esmaseks ei valinud kumbagi, otsisin konteksti sobivaid ja kohaseid tsitaate.

Probleemiks kujunes lugude leidmine, kus kajastuksid erinevad kogemused. Ühiskonnas on domineerivad mälu diskursused, mis eristuvatel kogemustel ei lase alati esile tõusta¹⁵. Avalik-privaatse mäletamise pinget avaldub teatud teemade meenutamise juures.

¹³ Leitav lingilt <http://baltikett.ajaloomuuseum.ee/>.

¹⁴ Leitavad lingilt <http://rahvalood.ee/lood/valisreisid-2/>.

¹⁵ Ajaloopiltide konfliktist Nõukogude aja meenutamise puhul leiab lisainfot Ene Kõresaare raamatust “Elu ideoloogiad” (2005: 17-27).

Nendeks teemadeks olid “valikukohtade” puhul 2000. aastate ruumis vastuolek Euroopa Liiduga liitumisele 2004. aastal, Nõukogude aega kujutavas ruumis teema inimese kuulumisest kommunistlikku parteisse, vähe leidsin mälestusi ka Eesti lipu heiskamisest Nõukogude aja alguses. Ruumis, mis kajastab Vabadussõda, oli keeruline leida mälestusi Vabadussõtta minemata jätmisest ja Eesti Vabariigi võimalikusse mitte uskumisest. Eri aegadel välja antud materjale lugedes leidsin siiski ka peavoolust kõrvale jäänute kogemusi.

Teksti valikul oli eesmärgini jõudmisel kõige olulisem järgida kindlat aega, võtta tsitaadid, mis on mina-vormis, selged, täpsed, üksteisest kardinaalselt erinevad. Esialgu oli kõige keerulisem ajaküsimus, sest kui nägin küsimust “kas minna ülikooli või jääda koduperenaiseks”, otsisin sellele vastust. Hiljem pidin piirama ja kustutama leitud tsitaate, sest periood, mida arvestada, oli 1905–1917.

Kõigest sellest johtuvalt oligi elulugude osa suurimaks probleemiks väga suured mahud, kokku pidin leidma 16 “valikukohta” jaoks minimaalselt 3 eriilmelist teksti. Ideaalis oleks üks inimene olnud kerkinud küsimuse poolt, üks vastu ja üks ükskõikne. Reaalsus tuli erinev, kuna oli küsimusi, millele ei saanud nii konkreetselt vastata. Täpsemalt analüüsin “valikukohtadel” avaldunud probleeme eneserefleksiooni all.

2.6 Fotod

Fotosid kasutasin näitusel mõlema ülesande täitmisel. Vitriini juures on fotod teksti ilmestamiseks ja lisainfo andmiseks. Muuseumi poolt anti mulle Scanpixi fotoandmebaasi (www.scanpix.ee) parool. Scanpix on andmebaas leidmaks tänapäeva kohta käivat materjali, mida muuseumi kogudes tihtipeale ei ole. Esialgu otsisin loodussõbralikke aktsioone – fosforiidi kaevandamise vastaseid meeleavaldusi ja “Teeme Ära!” aktsiooni. Suhtluses peakuraatoritega selgus, et samad teemad on kajastatud teistes vitriinides - fosforiiditeemaline pilt 6. ruumis “Eesti Vabariigi taassünd” ja “Teeme Ära!” aktsioon kaasaja ruumis, alateemas “Riik, see oleme meie”. Fosforiidivastane meeleavaldus oli oluline, kuna see oli üks esimesi avalikke väljaastumisi looduse kaitseks. Muidugi oli sel poliitiline seos ja nii sobiski ta paremini taasiseseisvumise aega. Samuti mõistsin taas, et teema on piiritletud kaasajaga.

Seega võtsin suuna anda pildiga edasi seda, mida tekstiga nii lihtsalt edasi ei anna. Valisin piltide teemaks toidu ja pakendid, kuna leian, et toiduga on inimestel kõige lihtsam suhestuda ning toidu kaudu on ühiskonnas toimuvad muutused hästi nähtavad. Eriti iseloomulikuks pidasin fotot ettevõtmisest Tagurpidi lavka, kus on pildistatud maalt talutoitu linna toov naine, ning pakendivaba poe avamise pilti Pärnust, proovides panna inimesed ette kujutama poodi, kus ei ole plastikut. Pildid asuvad näitusel teemateksti juures(vaata Lisa 4).

“Valikukohta” puhul ilmestas igat tekstikatket foto. Peakuraatorite nägemuse järgi pidi foto olema tehtud samal ajaperioodil nagu mälestuses jutt, ideaalseima variandi kohaselt oleks foto pidanud olema samast inimesest, kellest jutt käib või kelle tsitaat kasutuses oli. Fotode otsinguks kasutasin Eesti Muuseumide Veebivärvavat (MUIS) ja Rahvusarhiivi andmebaasi, tänapäeva puhul Scanpixi, mõnel juhul võtsin ka valitud teksti autoriga ühendust ja mõnel juhul tegid seda peakuraatorid. Pildi puhul oli sisu kõrval oluline ka nende kvaliteet. Nii mõnigi pilt jäi kõrvale, kuna muuseumil või eraisikul polnud meile anda trükikvaliteedis fotot.

2.7 Eetilised aspektid

Eetilisus mängib olulist rolli igas etnoloogi töö etapis. Nagu ülal välja tõin, ei tohiks muuseum avatud ja mitmekülgse asutusena anda üheseid “õigeid” vastuseid või elamise juhiseid. Muuseumi ülesanne on tõstatada diskussiooni, panna inimesi mõtlema. Seega on oluline anda külastajale vahendid ideede arendamiseks.

Rääkides eetikast, kirjeldas Tristram Besterman asutuse usaldatust ühiskonnas ning eri kultuuride ja väärtuste kandmist. Nõustun muuseumi vastutusega suure hulga inimeste ees, muuseum on asutus, mille vastutusala ületab riigi ja aja piirid. (Besterman 2006: 435, 440) Tundsin minagi sellist vastutust näitusele esemeid ja tekste otsides. “Valikukohtades” oli oluline näidata nende inimeste lugusid, kes jäävad peanarratiivist kõrvale. Tahtsin anda neile hääle ja mitmekesisendada külastajate pilti minevikust. Näitena tooksin välja, et Eestis on elanud eestlasi, kelle jaoks sotsialistlik maailmavaade sobib väga hästi, on olnud eestlasi, kes ei usu Eesti riigi vajalikkusesse. Eesmärk oli näidata, et ajalugu ei ole must-valge õigete ja valede vastustega.

Tagantjärele vaadates on endal tekkinud küsimus erinevates interneti gruppides olemise kohta, kas oleksin pidanud grupiga liitudes inimestele teada andma, millega ma tegelen. Samas leian, et kuna olin isikliku huvi tõttu gruppide liige juba varem ja kuna kasutasin seda ainult taustainfo jaoks, üldiste tendentside kaardistamiseks, ei rikkunud ma kellegi isiklike piire. Ühel juhul leidsin, et soovin gruppi postitatud pilti kasutada, võtsin ühendust foto autoriga, selgitasin talle, kes ma olen ja mis eesmärgiga temaga suhtlen ning sain nii taustainfo kui parema kvaliteediga mitu valikut kõne all olevast fotost.

Üleüldise eetilise kõrval tekitasid küsimusi ka mõned konkreetsemad osad näituse valmistamise protsessis. Küsimus eetilisusest tõusis tugevamalt esile, kui otsisin mälestuskatkeid tänapäevas. Mõtlesin pikalt, kas peaksin siiani elavate inimestega ühendust võtma, kui kasutan näitusel nende tsitaati ja pilti. Üldjuhul ma seda siiski ei teinud, kuna nii tekstid kui pildid olid avalikus ruumis vabalt kättesaadavad.

Samuti tekitas vastakaid tundeid ettevõtetelt ja eraisikutelt esemete palumine. Ühest küljest võtsin seda kui Ajaloomuuseumi poolset kiitust ettevõtte töö üle, teisalt teadsin, et mina otsisin esemeid konkreetse näituse tarbeks, mitte pikaajalise süvenenud kogumispoliitika tulemusena.

Näituse tegemisele ja kasutatud meetoditele tagasi vaadates, tundub, et olulised on huvi, uudishimu ja julgus. Analüüsides kasutatud meetodeid näen, et oleksin võinud eeltöös minna veel põhjalikumaks ning teha rohkem intervjuusid. Siin aga tuli mängu ajafaktor. Nagu ülal välja tõin, on uue museoloogia järgi näitusel üks olulisemaid aspekte külastaja kaasamine ning mitmekülgse vaate võimaldamine. Kui valikukohad täidavad seda eesmärki pea suurepäraselt, annab vitriin oma olemuselt vähem tegevusruumi. Siiski märkasin muuseumis olles, kuidas külastajad omavahel vitriinis olnud esemete üle arutlesid.

3. Tööprotsess ja tulemused: refleksioon

Järgnevas peatükis vaatlen, kuidas kulges magistriprojekti protsess, mis üllatas ning mida tuleks edaspidi arvestada. Terve projekti vältel olen pidanud magistriprojekti päevikut, kuhu olen pannud kirja nii töötunde, tegevusi ja mõnel korral lihtsalt emotsioone. Kuna see oli ka koht, kus jagasin oma emotsioone, ei näe põhjust seda siia tervikuna lisada. Küll on lisade all leitav kokkuvõtlik tabel magistriprojekti päevikust ning antud peatüki eneserefleksiooni ilmestan tsitaatidega.

Projektiga liitumine läks kergelt, mind võeti ruttu omaks ning anti konkreetsed ülesanded. Hakkasin asjaga tegelema poolteist aastat enne avamist seega tundus kogu aeg, et on väga kiire. Esmalt teadsin ainult, et tegelen vitriiniga, mis räägib maheteemast.

29.11.16 - esimene kokkusaamine juhendaja Kirsti Jõesaluga - arutasime, mis teema mulle kõige paremini sobiks, leidsime, et maheteema on mulle kõige lähedasem ning selle juurde jäängi.¹⁶

Kuraatoritelt oodati, et 2016 detsembri lõpuks oleks valmis esemete nimekiri ning 2017 jaanuari lõpuks tekstid. Kuna liitusin näitusetegemisega hiljem, siis tehti minu puhul väike järeleandmine ning lubati kõik materjalid saata jaanuaris. Esmalt tegin mõttekaardi, kuhu proovisin kirja panna eri suunad, mida kindlasti näitusel avada. Lõpuks jäid sõelale tarbimine, hügieen, toit.

11.01.17 sain kokku ühe noore blogijaga, vegan ja nullkuluga elada püüdja, rääkisime Aparaadis päris pikalt sellest, miks ta oma elustiili elab, millised on ta eesmärgid ning kuidas ta nendeni tahab jõuda. Põhiline mõte oligi, et ta tahab olla laisk tarbija, mitte pingutada ja samal ajal mitte taastoota prügi või suurendada oma jalajälge.

Jaanuaris võtsin ühendust tootjatega, tarbijatega, üritasin mõelda tarbimisele/tootmisele laiemalt, leida, mis sümboliseerib looduslähedast tarbimist, mis sümboliseerib ideed

¹⁶ Kui pole viidatud teisiti, on tsitaadid toodud magistriprojekti jooksul peetud päevikust.

eestlastest kui rohelisest ja metsapoolsest rahvast. Samuti sain aru, et tahan väga väikesesse ruumi mahutada palju suuri mõtteid.

31.01.17 - saatsin ära oma 2000 tähemärki teksti ning esemete loetelu. Veidi ebakindel tunne, kuna ei tea, mida minult tegelikult oodati [mis stiilis teksti]. Saatsin teksti kaks varianti, ühe informatiivsema, teise natuke lõbusama. Esemenimekiri oli ka väga poolik, sest tegelikult ühtegi eset mul olemas ei ole ja kõik on sellised, mille puhul ma kindlalt ei oska öelda, kas need sobiksid või ei. Ootan just kui mingit õlale patsutamist.

Tähtajad olid kogu protsessi vältel väga konkreetsed ja järgisin neid. Tagasisidet üldiselt kohe ei saanud, alguses olin ärevuses, kuid hiljem sain aru, et tagasiside puudumine tähendabki, et kõik on hästi. Saatsin oma 2000 tähemärki teksti ära 31. jaanuariks, siis tagasiside sain, kui kohtusin Ajaloomuuseumi poolse juhendaja Ingega mai alguses. Tuli välja, et oodatakse teiste kuraatorite tekste, et kõigile korraga tagasisidet anda.

Üldiselt leian, et siseneda poolleiolevasse projekti on pigem kerge, kohe on olemas väga konkreetsed ülesanded ning tähtajad, mida on vaja täita. Probleemi tekitas see, et mul ei olnud eriti aega kooli ja töö ning kiirelt lähenevate esimeste tähtaegade kõrvalt teoreetilist näituse tegemise alast teadmist omandada.

Vahepeal sain aga lisaülesande, kuna tundus, et ainult ühest vitriinist võib magistriprojekti jaoks väheks jääda. Nii alustasin 2017 märtsi keskel “valikukohtadesse“ mälestuste otsimisega, ka siin ei olnud aega raisata, vahekokkuvõtte pidin saatma pea kuu aja pärast, mai lõpuks lubasin aga juba kõik ära saata.

Varasema info leidmine ei olnudki nii keeruline, kuna igasugu mälestusi on ju avaldatud. Pigem tekitas probleeme kaasaeg. Siiski saatsin mai lõpuks ära üle 50 mälestuse, panin kirja kõik, mis tundus vähegi mõistlik, pikkusepiirangutele vastav ja huvitav.

30.06.17 Nüüd on siis kuu aega mu tähtajast möödas ning esimesed tagasisided tulemas. Päris palju pean muutma, aga olin selleks valmis. Eelkõige ei sobi neile üldine ning liiga kirjelduslik. Mulle on natuke keeruline, et kuraatoritele see asi veel jõudnud ei ole, usun, et neil oleks palju sisendit lisada. Palusin Ingel kuraatorite kontakte anda

või nendega ise ühendust võtta. Põhiline ongi, et minu kolm valikunäidet oleksid seotud sellega, mis vitriinis toimub.

Kuna teadsin, et teised kuraatorid on oma alaga kursis ning vastava teema professionaalid tundsin puudust nende abist. Pidin ju iga teemaga alustama otsast. Lõpuks sain ka mõned tekstid kuraatoritelt, kuid see oli alles sel hetkel, mil oli selge, et mina piisavalt kõnekaid katkeid ei leia. Samuti sain aru, et ei tohi end lasta häirida erinevate inimeste arvamustest, mis sobib näitusele panna, sest arvamusi on palju. Mis ühele on kõnekas, võib olla teisele üsna mõttetu.

11.07.17 Samas on keeruline leida n-ö mitte-mälestusi või vastandmälestusi. Mul on ju vaja seda ka, et vot ei huvitanud üldse Balti kett või haridus või oma riik. Aga kui sind ei huvita, siis miks sa sellest kirjutama peaksid?

Tegelikult pole ma siiani rahul sellega, millised mälestused mõnda kohta kirja said. Tunnen, et nõrgaks jäid 2000ndate ruumi “valikukohtades” Euroopa Liidu vastased, internetis kommentaariumites kirjutajad ning vastused Nõukogude aja alguses kerkinud küsimusele “Kas panen sinimustvalge välja või ei?”. Otsides mälestusi tänapäevast, tekkis küsimus ka eetilise poole pealt, kas tõesti võin võtta ükskõik millise tsitaadi ajakirjast ja panna see lihtsalt viitega näitusele? Samas on tegu avalike allikatega.

Töö tegemise ajal oli mul korruga käigus kolm faili, ühes tekstikatked, mis muuseumile võiks sobida “valikukohtade” raames, teises tekstikatked, mis ei sobi “valikukohtadeks”, kuid ehk kusagil mujal võiks ära kasutada ning kolmandas on ühe lausega kirjeldused nendest, mis sobivad, et endal oleks kergem ülevaade. Kuigi mult oodati 48 tekstikatket, olin mina kokku kogunud pea sada erinevat lugu. Tahtsin anda muuseumile valiku erinevate tsitaatidega. Suvi läkski lugemiste ja otsimiste tähe all. Enne sügist sain veel ülesandeks ka mõned pildid “Loodus olgu lähedal ja toit mahe” vitriini juurde otsida.

18.09.17 Saatsin ära fotod oma vitriini juurde ja fotoallkirjad osa 2. Mõtlesin läbi, et tahan fotodega anda edasi seda, mida sõnad või esemed nii hästi edasi ei anna. Selles mõttes võtaksin äkki ära leivateo, jätaaksin kolmeks pildiks prügikastisukeldumise, pakendivaba poe ja tagurpidi lavka. Iseenesest siin kõik üsna toitumisega seotud, samas

on need ka pakendite ja talupidamisega seotud. Ei ole üldse hügieeniga fotot, aga samas esemeid on.

Ise olin kõige uhkem (ebaseaduslikult) poodide prügikastist korjatud toitude pildi üle, kuna seda oli kõige raskem kätte saada. Ometi ilmestas see minu arvates väga hästi tänapäevast tarbimiskultuuri. Pilt aga näitusele ei jõudnud, küll on aga leitav antud tööl lisas.

Töö oli mõnevõrra erinev sellest, mida oletasin projektiga ühinedes. Nii mõneski kohas tekkis segadus, kuna ma ei saanud täpselt aru, mida tegema pean ega küsinud ka detailselt üle. Minu jaoks jäid mõned asjad ka liiga vähese etteteatamisega. Nii sain näiteks 2017 novembri lõpus teada, et “valikukohti” tulevad ilmestama fotod ning kuna varasem pildiotsing ei andnud tulemust, siis minu ülesandeks jäi need leida. “Valikukohtade” viimase variandi saatsin aga ära juba suvel. Mõistan, et näitustegemine ei käinud ainult minu osade ümber, kuid oleksin siiski oodanud paremat ajalist planeerimist, nii oleksin saanud ise ka tulemuslikkumalt panustada.

14.10.17 Eile käisin muuseumis koosolekul. Vaatasime neid väga valgeid vitriine, mu vitriin on tõesti kolinud sissepoole. See on isegi tore. Ühtegi ideed ega mõtet muud minu asjade osas ei olnud, paistab, et ma olen üks, kes asjaga joonel on. Suurem küsimus oli valikukohtadega ja eriti sellega, mis taustaks tuleb. Kas foto või joonistus. Minu jaoks ei oleks probleemi kui tegu oleks üldiste ajalooliste fotodega, kuid muuseum näeb, et pigem võiks olla ikka isikuline foto, kuna valik on ka inimesest sõltuv. Eks nad saavad seda ise kaaluda, minul siin sõna väga pole.

Tundsin aeg-ajalt, et üldised näituse tegemise protsessi puudutavad otsused käivad üle minu. Saan sellest aru, näitus peab moodustama terviku ning vastama peakuraatorite nägemusele. Saan aru ka sellest, et kui otsuseid on vaja teha ruttu, ei ole kõiki osalisi võimalik otsuse tegemise protsessi kaasata, eriti kui osapooltel on tihedad ajagraafikud ning kõik ei tööta samas organisatsioonis. Seega kuulsin mina pigem tulemusi ning tegutsesin nendele vastavalt..

Kindel otsus, et tuleb hakata pilte otsima, jõudis minuni novembri keskel. Piltide leidmine “valikukohtadesse” oli pea sama keeruline kui tekstikatket leidmine.

Kriteeriumid olid aga kohe alguses selged - pildi peal olgu inimene, kelle tsitaati on kasutatud, umbes sel ajahetkel, mil ta mõtte välja on öelnud. Tuntumate inimestega probleeme polnud, kuid anonüümsete või tavakodanikega tekkis probleeme. Proovisin siis leida näiteks tsitaadis välja toodud inimesi, sündmusi, kuidagigi seotud hetki, asutusi, samast rahvusest inimesi.

15.12.17 Otsisin jälle pilte, panin kirja, mida pole ja saatsin Ajaloomuuseumile ülevaate. Pärast seda tuli sealt poolt veidi kiitust ja nad võtsid minu jaoks rasked teemad üle. Kõige keerulisem teema pildi leidmiseks on Eesti lipu heiskamine Nõukogude aja jooksul (pigem Nõukogude aja alguses kui lõpus).

Samal ajal kui käis kibe fotode otsimine, alustasime uuesti tööga vitriinis. Kuna minu käsitleda oli kaasaegne teema, oli muuseumis väga vähe sellega seotud esemeid. Leppisime Laura Kipperiga kokku, et mina kirjutan annetusi paluvad tekstid valmis ning tema saadab tootjatele. Põhiliselt koosnes kiri headest sõnadest firma kohta ning palvest mõni oma toode annetada Ajaloomuuseumile. Kasutatud kirja vorm on nähtav Lisa 3.3 all.

27.11.17 Algas töö esemetega looduslähedasse, minu üllatuseks [üllatas, kuna arvasin, et otsime asju varem]. Hakkasime kokku ajama asju, mida saaks vitriini panna. Töö ülesehitus - mina kirjutan kirja ja otsin saaja, Laura saadab ära. Mina võtan siis pärast esimest kontaktloomist nendega ühendust ja lepin kokku aja, mil võiksin esemele järele minna. Topsiringiga juba tegime algust.

Alguses saatsime tagasihoidlikult vähe kirju, kuid kui nägin, et osad ettevõtjad ei taha väga vastata, hakkasin kirju saatma ka oma e-maili alt. Varem ei tahtnud seda teha, kuna kartsin, et kuna mitte kusagilt ei tule välja, et oleksin Ajaloomuuseumiga ühenduses, pelgavad nad mulle esemeid anda. Olin meeldivalt üllatunud mõne ettevõtte vastutulelikkusest, oli ka neid, kelle puhul üllatas täielik vaikimine.

Eriti keeruliseks läks vaimsuse ja esoteerika-alaste toodete leidmine. Kirjutasin nii Eesti suurimatele kristallipoodidele kui tuntud nõidadele, kuid keegi ei tahtnud miskit anda. Olin juba väga lähedal Kaika Laine retseptiraamatule, kuid ka see ettevõtmine kukkus läbi. Siis mõtlesin, et palun oma vanast töökohast Rahva Raamatust paari popimat

raamatut, kuid turundusosakond ka seal vaikis. Alles kui võtsin otse ühendust oma endise ülemusega said vajalikud raamatud Ajaloomuuseumisse annetatud. Küllap oleks Ajaloomuuseum nõustunud vajalikud raamatud ka ostma, kuid olin millegi pärast veendunud, et saan nad annetustena kätte ning tegutsesin nii kaua kuni jõudsin eesmärgini. Viimased esemed viisin muuseumisse jaanuari keskel.

Mind üllatas näituse tegemise puhul, kui suur meeskonnatöö see oli. Suures meeskonnas töötamise miinuseks oli info aeglane liikumine, plussiks aga justkui tugivõrgustiku tekkimine. Entusiastliku osalejana organiseerisin ka mina omalt poolt teiste vitriinidesse asju juurde ning tänasin siiralt kui keegi midagi minule juurde pakkus. Mida lähemale tuli näituse avamine seda kiiremaks justkui läks.

24.01.18 Kui ütlesin Ajaloomuuseumis, et vaataks esemeallkirjad üle, öeldi, et Krista [Sarv] juba tegeleb sellega. Krista siis saatis mulle tekstid, mis tema oli välja mõelnud, mina panin sinna oma mõtteid juurde, kontrollisin, et kõik teemad oleks kenasti kaetud. Mina proovisin oma esialgsete tekstidega anda päris palju sisu edasi, jäi mulje, et muuseum tahaks pigem neutraalset infot edastada. Samuti ei olnud Krista lisanud vaimsure poole pealt midagi - kuidas ta oleks ka saanud kui ta ju ei teadnud, et mul Rahva Raamatust ja tuttava nõia käest igasugu asju välja palutud. Igasugu asjade palumisega läksin lõpuks juba üsna nahhaalseks kui aus olla.

Tekstid said esialgsetest lühemad ning neutraalsemad. Samuti muutsime mõtet, et iga eseme juures peaks tekst olema. Praegugi on pigem esemed grupeeritud ning tekst siis nende üldistajana. Viimane suur üllatus oli minu jaoks tõik, et avamise kuupäev muutus.

29.01.18 Arvasin esialgu, et muuseumi avamine toimub jaanuari lõpus, kuni kodulehelt avastasime Kirstiga, et seal on uus kuupäev. Mul oli jaanuari lõpuks aga juba õppepuhkus võetud, läksin ikka Tallinna. Selgus, et jah, asjad on sedasi, et avatakse ikkagi hoopis 14. veebruar, ehitaja ei jõudnud oma asjadega valmis. Olime seal, tuli Topsiring [Aivo Kangus, MTÜ Topsiring juhatuse liige], jagasin oma asjad püstakus teemade kaupa ära, kujundaja [esemete installeerija], sain aru, käis ainult õhtuti, et tema siis pani kõik seinale.

Käisin kohal sel ajal kui sain ning kui ei saanud, ei muretsenud väga. Ei hoidnud ka kümne küünega igast oma mõttest või soovist kinni, kuna mõistsin, et tegelikult on vitriin üks osa ruumist ning lõplik otsus jääb peakuraatoritele. Minu ülesandeks jäi lihtsalt oma tegevusi ja mõtteid selgitada.

Pärast avamist olen muuseumis käinud, proovinud sinna suunata oma sõpru ja lähedasi ning otsinud meediast arvustusi. Ise jõudsin näitust vaatama alles kuu pärast avamist, kuna olin kooli ja kiire tööajaga Tartus kogu aeg rakkes. Lõpuks kohale jõudnud ja asju üle vaadates selgus, et tuleks sisse viia mõned muudatused. Vitriini ülemine osa oli liiga tühi, nii võtsin ühendust kahe orgaaniliste lasterõivaste tootjatega - Eerin ja Dadamora. Palusin neil esemeid annetada ning kirjutasin nende tutvustamiseks ka tekstid. Näituse tegemine on dünaamiline protsess, mis ei lõpe hetkel, mil ukсед küllastajale avatakse. Parandusi ja täiendusi viiakse sisse ka hiljem.

4. Kokkuvõte

Uus museoloogia on teoreetilise mõttena levinud Lääne-Euroopas juba alates 1960. aastatest. Eestis on vastavaid põhimõtteid rakendatud rohkemal määral viimaste aastate uute püsinäituste juures. Nii on näiteks Eesti Rahva Muuseum, Eesti Ajaloomuuseum, Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseum, Eesti Meremuuseumi Lennusadam ja teised viimase kümnendi jooksul kaasajastanud oma ekspositsioone ning loonud rohkelt võimalusi külastajatele elamuslikuma ja kaasavama kogemuse saamiseks.

Kuna muuseumid võistlevad teiste meelelahutuspakkujatega, on nende roll muutunud. Neist on saamas justkui kultuurikeskused, rentides oma ruume ürituste korraldamiseks või ise mitmekülgeid sündmusi organiseerides. Muuseum arvestab sellega, et kultuurisündmused on tugevalt seotud kommunikatsiooni ja meediaga, tahetakse ligi pääseda suuremale hulgale inimestele, reklaamile ja toetustele. Näitusepinna ja haridustegevusteks ette nähtud ruumide kõrval kasvavad poele, kohvikule ja muudele teenustele mõeldud ruumid.

Nagu uut museoloogiat tutvustades selgitasin, on näitused muutunud mitmekesisemaks, esile on tõusnud kontseptsioonid, kus ese aitab lugu jutustada. Aja jooksul on vähenenud esemete tähtsus näitusel, kuid täiesti kadunud ei ole ka esemekesksed näitused. Uus museoloogia keskendub kogu asemel inimesele ja tema kogemusele. Ideaalne näitus peaks tänapäevaste standardite järgi olema sotsiaalne, orienteeritud külastajale, kaasav, elamuslik, meelelahutuslik ning vähendama sotsiaalset tõrjutust. Sellise näituse tegemine on väljakutse igale kuraatorile, kujundajale ja produtsendile. Muutunud eesmärgiga muuseumis on ka kogumiste põhimõtted erinevad. Enam ei keskenduta kõrgkultuuri kogumisele ja eksponeerimisele, vaid tuleb näidata ühiskonda kogu oma mitmekülgsuses.

Ka suur osa minu tööst on vaadeldav uue museoloogia kontekstis. Eriti “valikukohad”, mille eesmärk on näidata erinevaid võimalusi, mis inimese ette kerkivad. Soov on luua külastajale võimalus kaasa mõelda, andmata talle ühest õiget vastust. Vitriinidesse paigutatud esemetega üritasin ärgitada külastajaid üksteisega vestlust arendama, tekstidega aga üritasin panna inimest kaasa mõtlema.

Projekti algusfaasis oli keeruline hoomata, kui suurel määral on näituse tegemine ühistöö. Näitusele mõeldes oli ikka silme ees kogu tervikpilt väikseimast esemest üldvitriinini. Tegelikult on siin aga suur sõna ka peakuraatoritel, konservaatoritel ja installeerimismeeskonnal, kes objektid vitriinidesse paigutavad ning näituse üldstiiliga ebasobivad esemed kõrvale tõstavad. Samuti olid muuseumi poolt mulle abiks peakuraatorid Krista Sarv ja Inge Laurik-Teder, kes leidsid ka mõned esemed minu vitriini. Samal ajal aitasin mina neid teiste vitriinidega, tuues muuseumisse nii Feministeeriumi lipu kui Topsiringi asutajaga taaskasustatud plastikust terrassilauad ja plakatitest tehtavad taaskasutatavad kotid. Suures meeskonnas töötamisel on ka probleeme, info liigub erinevatel tasanditel erinevatel aegadel. Vastuste saamine võib võtta aega, otsuste tegemisse ei jõuta alati kõiki osapooli kaasata. Siiski ei leia ma, et näitusetegemise protsess oleks erinenud oma probleemidega teistest meeskonnatöödest, kuhu varem panustanud olen.

Magistriprojektist oli mulle tööalaselt väga suur kasu, seega julgen projektiga lõpetamise varianti soovitada kõigile, keda huvitab edaspidi amet väljaspool akadeemiat. Tulenevalt oma kogemustest annan mõne konkreetsema soovitusena üliõpilasele: ära tee projekti üksi, leia end huvitava teemaga tegelev partner, kes paneb paika tähtsajad. Seosta võimalikult suur osa õppetööst projekti teemaga. Saa tellijaga võimalikult tihti kokku, ära ehmata kui näed, et tegu on meeskonnatöoga. Ole ise asjalik ja töökas. Olles osa suuremast meeskonnast, anna endast parim. Organisatsioonile, kes nõustub tegemast koostööd Tartu Ülikooli ning selle magistriüliõpilasega, kes soovib projektiga lõpetada, soovitan entusiastlikku ja ausat pealehakkamist, aega aeg-ajalt maha istuda ning arutleda tehtud töö üle. Soovitan ka probleemide ilmnemisel kohe üksteisega ühendust võtta ning nendega tegeleda. Abiks tuleb seegi, kui üheskoos kohe alguses eesmärgid läbi mõtestatakse.

Vaadates üldisemalt kogu näitust, võin julgelt öelda, et jäin tehtud tööga rahule. Tegemine on väga ülevaatliku ekspositsiooniga Eesti Vabariigi ajaloost, kus antakse teadmisi ning pakutakse rohkelt võimalusi käed külge panna. Mulle meeldib ka, kuidas ruumid on liigendatud värvide ja valgustega, nii saab kergelt aru aegade vahetumisest ning tähelepanu on ruumi rütmide muutumise abiga kogu aeg keskendunud näitusele.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Ajaloomuuseumi kogumispõhimõtted

<https://www.ajaloomuuseum.ee/muuseumist/dokumendid/kogumispohimotted> viimati kasutatud 06.05.2018.

Ajaloomuuseumi põhimäärus

<https://www.ajaloomuuseum.ee/muuseumist/dokumendid/pohimaarus> viimati kasutatud 06.05.2018

Alberti jt= Samuel J.M.M. Alberti, Stephen Allen, Xavier Dectot, Ruth Gill 2017. Reflecting the Now: Project Management and Contemporary Collecting in a Multi-Disciplinary Museum. *Museum & Society*, nov 2017.15, 324–342.

Ambrose, Timothy and Crispin Paine 1993. Museum Basics. Routledge: London.

Annist jt= Aet Annist, Maarja Kaaristo, Carlo Cubero, Kirsti Jõesalu, Ene Kõresaar, Ehti Järv 2017. Antropoloogia metodoloogia. *Sotsiaal- ja kultuuriantropoloogia. Õpik kõrgkoolidele*. Tallinna Ülikooli Kirjastus: Tallinn, 60–90.

Besterman, Tristram 2006. Museum Ethics. *A Companion to Museum Studies*. Ed Sharon Macdonald. Blackwell Publishing: Oxford, 431–442.

Bird, Elizabeth S.; Jessica Barber 2002. Constructing a Virtual Ethnography. *Doing Cultural Anthropology*. Ed by Michael V. Angrosino. Waveland press: Illinois, 129–139.

Desvallees, Andre; Francois Mairesse 2016. Museoloogia põhimõisted. http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Key_Concepts_of_Museology/Key_concepts_estonia.pdf viimati kasutatud 18.05.2018.

Haverinen, Anna 2015. Internet Ethnography: the Past, the Present and the Future. *Ethnologica Fennica*, vol. 42. Ethnos Ry, 79–90.

ICOM 2017 <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/> viimati kasutatud 5.05.2018.

- Jaago**, Tiiu; Ene Kõresaar 2009. Pärimusliku ajaloo uurimine Eesti ja naabermaade koostööruumis. *Mäetagused*, nr 43, 7–18.
- Kjeldsen**, Anna Karina; Matilde Nisbeth Jensen 2015. When words of wisdom are not wise. *Nordisk Museologi* 1, S. 91–111.
- Kõiva**, M. (2006). Kas ikka veel tolmunud ruum? *Akadeemia* 18, 7, 1588–1607.
- Macdonald**, Sharon 2006. Collecting Practices. *A Companion to Museum Studies*. Ed Sharon Macdonald. Blackwell Publishing: Oxford, 81–97.
- Mairesse**, Francois 2010. Collection Strategies Now! *Encouraging Collections mobility - A Way Forward for Museums in Europe*. Edited by Susanna Pettersson, Monika Hagedorn-Saupe, Teijamari Jyrkkio, Astrid Weij, 54–71.
- McCall**, Vikki; Clive Gray 2014. Museums and the „new museology“: theory, practice and organisational change. *Museum Management & Curatorship*, 29(1), 19–35.
- Muuseumiseadus** <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013001> viimati kasutatud 4.05.2018.
- Pantalony**, David 2015. Field Notes: Challenges and Approaches for Collecting Recent Material Heritage of Science and Technology. *Meuseologia e Patrimonio*, 8, 80–103.
- Pärdi**, Heiki 1999. Muusum ja tänapäev. Kaasaja dokumenteerimise probleeme kultuuriloomuuseumides. *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat XLIII*, 70–89
- Raisma**, Mariann 2007. Museaalsed ideaalmaastikud. Muuseumiekspositsioonide tüpologiseerimise võimalused ja valikud. *Narva Muuseumi Toimetised*. Narva/Tallinn: Nartang.
- Raisma**, Mariann 2009. Muuseum müüb. Tarbimisühiskond ja mälukultuur. *Muuseum*, nr 1 (25), 9–14.
- Rectanus**, Mark W. 2006. Globalization: Incorporating the Museum *A Companion to Museum Studies*. Ed Sharon Macdonald. Blackwell Publishing: Oxford, 381–398.

Serrell, Beverly 2015. *Exhibit labels An interpretive Approach*. Rowman & Littlefield: New York.

Silverman, Lois H. 1999. *Meaning Making Matters: Communication Consequences, and Exhibit Design*. *Making Meaning in Exhibits*.

http://name-aam.org/uploads/downloadables/EXH.fall_99/EXH_fall_99_Meaning%20Making%20A%20New%20Paradigm%20for%20Museum%20Exhibits_Rounds.pdf

Skydsgaarda jt= Skydsgaarda, Morten A., Hanne Møller Andersen, Heather King 2016. Designing museum exhibits that facilitate visitor reflection and discussion. *Museum Management and Curatorship*, 31:1, 48–68.

Zbucea, Alexandra 2015. Museums as Theme Parks - A Possible Marketing Approach? *Management Dynamics in the Knowledge Economy* Vol.3 (2015) no.3, 483–507.

Van Mensch, Peter 2003. Museoloogia ja juhtimisteooria – kas vaenlased või sõbrad? Teoreetilise museoloogia ja muuseumide juhtimise praegused suundumused Euroopas. Esitatud Jaapani Muuseumijuhtimise Akadeemia 4. Aastakonverents, Tokyo. http://www.muzeologija.lv/sites/default/files/mensch_museoloogia_ja_juhtimisteooria.pdf

Van Mensch, Peter; Leontine Meijer-Van Mensch 2015. *New trends in museology II*. Muzej novejše zgodovine Celje: Slovenia.

Vergo, Peter 1989. The Reticent Object. *The New Museology*. Edited by Peter Vergo. London: Reaktion Books, 41–60.

Viau-Courville, Mathieu 2017. Museums Without (Scholar-)Curators: Exhibition-Making in Times of Managerial Curatorship. *Museum International. The role of museums in a changing society*. ICOM Vol. 68, No. 271-272. Blackwell Publishing, 11–32.

Summary

“Creating an Exhibition Within the New Permanent Exhibition in the Estonian History Museum”

The current master’s project has been conducted in the framework of the permanent exhibition “My Free Country.” Considering the practical side of the project, the aim of the first chapter is to place my work in a broader context of contemporary museology, to give an overview of how exhibitions are made, how and why objects are being collected into a museum and how they are displayed in the exhibition. In the second chapter, I will give an overview of the methods I used while creating part of the exhibition and in the third section, I reflect upon the process, based on the notes I took during my master’s project.

I analyzed my work in the context of new museology. New museology, as a theoretical concept, has been spreading since the 1960s in Western Europe. In the wave of new museology, the importance of exhibits is diminishing, while text and stories about objects are taking center-stage in the concept of the exhibition. New museology focuses on people and their experiences instead of collections. According to contemporary standards, an ideal exhibition should be social, oriented to the visitor, inclusive and entertaining. Formulating an exhibition like this is a challenge for every curator and designer. The change of the purpose of museums also influences the collecting strategies. Elite culture is no longer the most important aspect in collecting. Now the focus is more on society and all its versatility.

Museums have undergone a notable change over the past few decades. Classic view-only exhibitions are being replaced by more inclusive, entertaining and hands-on types of exhibitions. The corresponding principles have been applied in Estonia among the newest permanent exhibitions during the last few decades. For example, the Estonian National Museum, the Estonian History Museum and the Estonian Sports Museum have modernized their exhibits during the last decade in order to give visitors greater opportunities to gain more meaningful experiences.

During the last four decades the role of museums has changed as they compete with other types of entertainment. They are becoming more like cultural centers as they rent their space out for events or organize various events themselves. Museums realize that the events organized translate to more publicity and marketing. It is a golden opportunity to gain access to wider audiences. The space intended for stores, cafes and temporary exhibitions get bigger while rooms intended for temporary exhibitions get smaller in the context of a museum.

The exhibition, “My Free Country,” was opened in February 2018. It is based on the chronological time-frame distributed throughout eight rooms, divided into eight time periods: pre-story 1905.-1918., War of Independence, 1920s-1930s, Second World War, Soviet times, Singing Revolution, 1990s, 2000s. In addition, there is a future room called “Estonia 1000,” which changes every year. The chief curators of this exhibition are Inge Laurik-Teder and Krista Sarv. I joined the exhibition production team in November 2016, at which time the general concept had already been developed.

I entered the project while content was being created. Two specific tasks were given to me. The first involved creating a showcase in the room of 2000s entitled “We Like Our Natural Environment Close at Hand and Our Food Organic.” I had to research the topic, think about the concept, find related objects and artefacts and write the exhibition texts. The second task involved finding content for “crossroads” that were situated around the exhibition. There are 16 “crossroads” all together from the major events and situations from Estonian history between the years 1905-2018. I had to find at least three examples and photos to illustrate each site. “Crossroads” are presented graphically.

The showcase “We Like Our Natural Environment Close at Hand and Our Food Organic” is situated in the contemporary room. There are 12 different showcases altogether, two “crossroads” and interactive screens. This room concentrates on stability, security and prosperity and the joining of the European Union and NATO. At the same time there are social issues, riots and economic crises. The chief curators saw the organic movement as a part of the contemporary world, so I also contextualized this topic into the 21st century.

The “crossroads” cover the entire exhibition’s timeline. Questions arise during the 100-year range and play an important role in the exhibition “My Free Country.” The chief curators intended to describe how Estonia is a home for everyone living here who could relate to “My free country.” Political, social and economic turning points have influenced the lives of all the people living here. There are no judgments - no right or wrong answers - just different selections, different options and decisions.

Taking into consideration that my task involved two very different aspects, the sources I used in this project were very versatile: while introducing organic movement, I used interviewing, exhibits and people’s experiences to reach the goals. The input for “crossroads” came from life-stories, diaries, books I have read, online information sources and from acquaintances. In the chapter on Used Methods, I also shed light on collecting exhibits, writing texts and on the ethical aspects that arise during my research.

A substantial proportion of my work is also in the context of new museology, in particular, “crossroads” with the aim of highlighting different problems/opportunities that arise. The intent was to give the visitors an opportunity to think along without feeling compelled to give correct answers. With the display of exhibits, I tried to encourage the visitors to interact with each other. Through texts, I wanted them to think and reflect on their own decisions and choices.

Lisa 3 - Ajaloomuuseumi tellimus

Lisa 3.1 Vitriini sisu tellimus

Ökovärk - Maalähedane elu, isetegemine, oma juurte otsing, teadlikkus toidust jm.

Tähtaeg mustale tekstimaterjalile on 31. jaanuar 2017. Ootame nii teksti, kui ka ettepanekuid illustratsioonidele. Lisasin manusesse tabeli, kus on kõik teemad kirjas ja teie nimi selle koha peal, milline teema kellegile jäi.

Tekstid jaotame nii, et iga põhiteema peale palume praegu maksimaalselt 2000tm, mis hiljem kärbitakse 1000tm peale. Iga teksti juurde lisada mälestuskilde/lugusid (soovitavalt emotsiooniga, sobiv on huumor). Need ei kuulu selle 2000 tm sisse, vaid hetkel siis lisaks.

Esemetekstid: koht kus anda edasi lisainfot, kuid see siis peab väljenduma kas esemes või illustratiivses materjalis – esemeallkirjale planeerida 500 tm. Musta teksti kirjutamisel on hea, kui teete need ettepanekud ka ära, lähtuvalt esemete nimekirjast.

Illustratsioonide nimekiri – nii graafikud/joonised/plakatid/kaardid jne kui ka fotode ettepanek. Kui on abi vaja illukate osas, siis andke kohe teada, uurime, kas saame TLÜ tudengeid kasutada otsingutel jmt.

Palun ka 31. detsembriks 2016 teha valik esemete osas, mida eksponeerime. NB! Külaliskuraatorid, palun andke märku, kui abi vajate või esemelise materjaliga soovite lasta meil st muuseumitöötajatel tegeleda.

Lisa 3.2 Tellimus valikukohtadesse

EV100 näitusele on vaja leida 200-300 tm pikkused mälestuskatked konkreetselt tegelastelt läbi 100 aasta. Kokku 16 valikukohta ning iga valikuküsimuse kohta max 4 katket, kui võimalik ka viide mälestuskatkega seotud isiku fotole. Oluline on mälestuskatketel võimalikult suur eristumine – sooline, vanuseline, maailmavaateline.

EV100 valikohtade täpsustamine, 10.03.2017

Kohal: Krista Sarv, Hiljar Tammela, Hanna Piksarv, Uku Sepsivart, Karin Tõugu, Laura Kipper

Eellugu:

1. Valik: kas lähen linna tööliseks ja liitun revolutsionääridega või jään tallu venna juurde sulaseks?

Halli värvi; edasi liikuv; noor mees, üks jalg pildist välja – veidi kottis ülikond, soni, terves pikkuses

2. Kas olla koduperenaine või ennast teostada?

Kas õppima ülikooli või jään koduperenaiseks? (Valimisõiguse teema) - // poolik figuur Seelik – kihiline/ pahkluu paistab; erinevad kingad?

3. Kas kuulutada välja EV või jääda tsaaririigi satelliidiks? Kas toetada Eesti Vabariiki või mitte?

terve figuur – valge püstkrae ja lips Konstanin Konik, vesti küljes ka uur – olek väärikas/otsustav – diagonaali, 50aastane mees

Vabadussõda:

4. Kas olen valmis oma riigi eest sõdima?

Kas astuda vabadussõtta? Kes selle otsuse tegid? Kas siin jääda otsustajate juurde või valida koolipoiss, mõni talumees jne? - terves pikkuses, istuma

Noor poiss, 25 aastane, innustunud, istuv, kõrgus 400mm, ärgas, põlevad silmad, üleskääritud käised – tõusev figuur, palja peaga – seina värvi

1920-1939

5. Kas jään Eestisse või lahkun välismaale? – käsi kohvriga – vabatahtlik valik, kohvril sildid –Pariis/London/laua kõrgus 90cm

6. Kas taluperemeheks või arstiks/advokaadiks? – seotud raamatupamp; käsi

7. Kas Päts või Larka? – poolikud peapooled, vahe vahel – Andres Larka sõjaväekrae

II Maailmasõda

8. Kas hakkame NSV Liidu ultimaatumile vastu?- püss ja äralõigatud käed – 3 tk – üks haarab

9. Kas lahkun Eestist või lähen metsa?- komps ja kihiline riietus, käed kärnased, selja tagant – kühmus, kurb, kodumaa muld saapatalla küljes

Nõukogude aeg

10. Katlakütjaks või ülemnõukogusse? Parteisse või ei? Kas minna komparteisse või mitte –

hääletavad käed, mõned püsti ja teised ripuvad kõrval - särk

11. Kas panen sinimustvalge välja või ei? – pätikäed seinast väljas + peal kand – tagumik – käsi – kirjutab või asetab

Laulev revolutsioon

12. Kas minna Balti ketti? - 2 kätt (peavad olema vastupidavad, sest külastajad võtavad neist kinni) – peeglil figuur

1990 - 1999

13. Kas minna telemaja kaitsma või mitte? – külg – teksad – t-särk

14. Kas välismaale õppima või Soome maasikaid korjama? - 2 poolikut figuuri ukseava kummalgi pool töötegemine-kükitamine; rakkus käed; lühikesed püksid

2000 - ...

15. Kas Euroopa Liitu või mitte? – õlast käsi ja kastipilu

16. Kas minna poliitikasse (mina muudan maailma) või Delfisse kommenteerima? Mida sina soovid Eestile? - terves pikkuses – vajab veel AMi täpsustust

Lisa 3.3 Kirja vorm esemete annetuse palumiseks

Tere!

Kirjutan Teile Eesti Ajaloomuuseumist.

Avame 2018. aasta veebruaris uue püsinäituse "Minu vaba riik". Selles on kajastatud eri etapid Eesti ajaloos ja ka tänapäeva elu erinevad küljed, ühena teiste seas loodussõbralik eluviis. Selleks, et näitus oma eesmärgi kõige paremini täidaks, leiame, et tuleks puudutada ka _____ teemat. Tahame küllastajatele teie abiga näidata, et _____ ei pea alati olema _____ (keskkonnale kahjulikud ja ühekordsed). Kas oleksite nõus

annetama Eesti Ajaloomuuseumile _____ seotud esemeid nagu _____ või _____? Või on teil äkki midagi, mis teie arvates kõige paremini väljendab teie tarbijat?

Püsinäitus jääb avatuks vähemalt viieks aastaks. Teie ettevõtte märgiksime ära näituse toetajate hulgas.

Lisa 4 - Vaated teostatud tööle muuseumis

Vitriin asub 2000. aastaid kajastavas ruumis. Üheskoos on vaimsus ja esoteerika, toiduained, kilekotid ja võrkk-kotid, majapidamistarbed, mitmekordselt kasutatavad nõud. Grupeeriingute juures on näha ka esemekirjeldused.

Kõrvalasuval pildil on näha, kuidas tekst ja fotod sissejuhatuses tekstit üksteist täiendavad.

“Valikukohad” on seina külge kinnitatud ning neid on võimalik leht lehe haaval edasi lükata. Iga koha juures on ka kipsist skulptuur, mis annab edasi valikukoha teemat. Nii nagu juuresolevatelt piltidelt näeb, on mõnes valikukohas paar lehte, teistes aga rohkem, vastavalt sellele kui paljud värvikaid tsitaate leidsin.

Üks kõnekas pilt, mis näitusega ei sobinud, aga minule tundus huvitav. Kirjutasin sellele järgneva pildiallkirja: “Prügikastist toidu või pudelite otsimine on iseseisvuse taastanud Eestis tavaline pilt. Siiski ei ole see ainult eluheidikute pärusmaa. Poodides kaupade ületootmises pettunud inimesed üritavad raiskamisest päästa, mis päästa annab, viies poe kõrvalt prügikastist (ebaseaduslikult) kaasa sinna visatud söömiskõlbulikke toitu.”

Lisa 5 - Vitriinide tekstinäiteid

Lisa 5.1 Sissejuhatav tekst

Loodus olgu lähedal ja toit mahe

Võitlus Nõukogude võimu ja fosforiidikaevanduste vastu 1980. aastate lõpul pani Eestis aluse teadlikule looduskaitsele. Arvukad organisatsioonid seisavad kestva looduse ja säästliku tarbimise eest, kuid Euroopa mõõtmetes liigub Eesti keskmike seas. Koos elujärje tõusmisega on inimesed oma valikutes muutunud siiski teadlikumaks ja nõudlikumaks.

Eestlaste võitlusest Nõukogude võimu plaani vastu rajada ulatuslikud fosforiidikaevandused, sai taasiseseisvumiseni viinud kodanikuliikumiste energiline avavaatus. Ligi 30 aasta jooksul on loodud mitmeid roheline maailmavaatega erakondi, liikumisi ja kodanikualgatusi, mis seisavad nt loodusliku mitmekesisuse ja mahepõllunduse eest.

Euroopa mõõtkavas püsib Eesti loodussäästliku käitumise alal siiski keskmike seas. Erinevalt paljudest teistest, on ühekordsed nõud ja kilekotid veel täiesti normaalne nähtus. Viimase kümne aasta jooksul kasvanud jõukusega koos on kasvanud ka inimeste teadlikkus. Säästlik tarbimine ja väikeettevõtjate toodangu eelistamine on kasvav trend, kuid tavalise poe tavalised kaubad on odavamad. Ja seepärast siiski eelistatumad.

Mahetoit ja teised tooted ei ole enam püüdmatu eksootika, vaid normaalsus. Lisaks paljudele spetsialiseerunud tootjatele, pakuvad ökokaupa ka nõ tavatööstused. Mahe on lahe.

Looduse ja loodusliku ihalus peegeldub ka inimeste käitumises. Tavameditsiini kõrval otsitakse oma muredele sageli leevendust alternatiivsetest paikadest ja esemetest. Jumalat usub 18% Eesti elanikest, kuid kõrgema vaimu olemasolusse 50%. Kellestki või millestki on ju leevendust tarvis.

Lisa 5.2 Näide esemeallkirjast

Taaskasutatav OÜ Heyday Organic võrkkotid Hug Bag puu- ja juurviljade jaoks.

Eesti Ajaloomuuseum

Eestis toodetud HugBag'd on plastik- ja paberkotide kasutamise vähendamiseks.

Kotid on valmistatud polüesterist ja suletavad puuvillase nõoriga.

Lisa 5.3 Näide “valikukoha” tekstist

Kas olen valmis vabatahtlikuna oma riigi eest sõdima või jään kõrvale?

Emma hakkas muidugi otsekohe nutma, kuid papa vaatas asjale kainemalt: keegi peab ju sõdima ja ega siis igaüks sõjas otsa saa. Emma jäi siiski eitavale seisukohale, kuid

kui ta läks loomi talitama, andis papa oma allkirja ära.

Koolipoiss, tulevane farmatseut ja botaanik Hugo Salasoo (1901–1991) oli vabatahtlikuna Vabadussõtta minnes 17-aastane.

Esikus oli korraga märgata liikumist. Sisse astus sõjaväelaste saatel J. Pitka. Pitkat tundis juba tol ajal iga koolipoiss. Krapsti olime Erkaga püsti. Kojumineku mõtted olid nagu käega pühitud. Kui juba vana Pitka ise on kohal, siis on loota kindlasti midagi huvitavat. Meie lootused ei petnud meid ka seekord.

Tundmatu Tartu koolipoiss kirjutab oma kahtlustest Vabadussõtta minemisel. Otsuse langetamist mõjutas admiral Johan Pitka saabumin

Kui algas Vabadussõda, oli kogu kool sõjavaimustusest haaratud. Omajagu hoogu andis sellele „Garibaldi“ lugemine, mida õhinal neelati. Isegi mitmed tüdrukud lubasid õppimise pooleli jätta ja rindele sõita. Kuid ega see minek nii lihtne polnudki. Kõigepealt tuli muretseda nõusolek emalt. See oli see kõige raskem punkt. Ja aega võtsid teisedki ettevalmistused. Mis puutub riietesse, siis vana vene sineli, rihma, papaaha ja kalifeed ostsin Viljandi rätsepalt Mikk'ilt, saapad aga sain kauplusest.

Anna Vares (1901–1987) ehk reamees Peeter Ronk läks 18-aastasena poisiks riietatuna Vabadussõtta.

Olin tol ajal 16-aastane, nii et mind ei saadud sõtta sundida. Kui aga minust ka vabatahtlikku ei saanud, siis olid selles süüdi kahtlused, et Eestil mingit sõjaväge polegi, on ainult härraste pojad mõisnikest ohvitseride käsu all sõdimas eesti töörahva vastu. Vabatahtlik sõttaminek nõuab pealegi kambavaim, mida mul kusagilt polnud võtta.

Gustav Ränk (1902–1998) 16-aastase koolipoisina Vabadussõtta ei läinud.

Lisa 6 - Asutuse-poolse juhendaja tagasiside

Üliõpilase nimi: Kata Maria Saluri

Juhendaja/d nimi ja ametikoht: Inge Laurik-Teder, arendusdirektor, Eesti Ajaloomuuseum

Tegevuskoha nimetus: Eesti Ajaloomuuseumi püsinäitus „Minu vaba riik“ (eksponeeritud Maarjamäe lossis)

Tegevuste toimumise aeg: november 2016 – jaanuar 2018

Kas üliõpilase teoreetiline ja praktiline ettevalmistus olid piisavad tööülesannetega toimetulekuks?

Kata Maria Saluril ei olnud eelnevalt kuigi suurt teoreetilist, veel vähem aga praktilist ettevalmistust muuseumi näituste valdkonnas. See oli ka ajaloomuuseumi peakuraatoritele teada, kuna muuseumil oli näituse juures abi vaja, siis olime valmis ka riski võtma. Üliõpilane oli motiveeritud ja valmis end arendama nii teoreetilises valdkonnas kui lasi ennast kenasti juhendada. Pigem oli oluliseks probleemiks minu kui juhendaja ülitihed töögraafik ning teatud osas ka erinevates linnades tegutsemine, mis ei võimaldanud tudengiga piisaval määral kohtuda ja teda näitusetöö erinevatesse aspektidesse pühendada. Õnneks oli tegu inimesega, kes suutis iseseisvalt tegutseda ja kellel oli ka piisavalt initsiatiivi, et ise mitmeid tegevusi algatada. Muidugi ei saa alahinnata näituse projektijuhi Laura Kipperit ja näitusel kuraatorina tegutsenud Kirsti Jõesalu kaastööd.

Ettevalmistuse tugevad küljed?

Ettevalmistuse tugevaks küljeks pean tudengi etnoloogia-alast haridust. Seega olid tal olemas teadmised, kuidas koguda n.ö lugusid – läbi viia intervjuusid, kuidas kasutada inimeste isiklikku materjali, mida peale hakata internetist leitud tekstide või illustratsioonidega. Samuti ei peljanud Kata Maria Saluri kontakteerumist erinevate inimestega ja asutustega, et leida näitusele vajalikud objektid või saada luba mõne loo või pildi kasutamiseks.

Oluline roll oli ka tudengi huvil erinevate teemade vastu ning tema tutvusringkond – seetõttu leidsime Kata Maria abil museaale ka teistesse näituse teemadesse, mis puudutasid just kaasaega. Arvestades asjaolu, et näitusel oli kuraatoreid, kes tegelesidki ainult tekstimaterjali koostamisega ja ei olnud valmis esemelist ainet leidma või kontakteeruma erinevate osapooltega, siis oli tudengi abi väga suur.

Ettevalmistuse nõrgad küljed?

Ettevalmistuse nõrgad küljed avaldusid pigem valikukohtade koostamise puhul, mis oli ka keerulisem ülesanne, kuna see hõlmas pikka ajaperioodi, erinevaid teemavaldkondi ning eelduseks oli ka leida erinevaid arvamusi, mille puhul ka oleksid kaetud ka erinevad grupid ühiskonnas. See eeldab aga väga suur lugemust, oskust infot leida erinevatest allikatest ja sh ka arhiivitööd, mis ilmselgelt oli raske ning antud ajaraamistuses ka liiga ajamahukas ettevõtmine tudengi jaoks. Kahjuks ei saanud tudeng kasutada ka Eesti Rahva Muuseumi korrespondentide arhiivi – seda muidugi üliõpilasest sõltumatul põhjusel ehk ERM ei olnud veel kogu avanud. Siinkohal saigi oluliseks muuseuminäituse tegemise üks tähtsamaid aspekte – koostöö. Ja seda nii teiste kuraatorite, kolleegide kui ka tudengiga.

Palun andke hinnang üliõpilase tegevusele

Hinnatav tegevus	Hinnangu tulemus				
	Suurepärase	Väga hea	Hea	Rahuldav	Kasin
...suhtub tõsiselt tööülesannete täitmisel	x				
...oskab töötada meeskonnas	x				
...oskab moodustada tegusat meeskonda					
...esitab oma ideid tegevuste parendamiseks (täiustamiseks)	x				
...täidab kokkulepitud kohustused	x				

Paraku ei saa vastata küsimusele tegusa meeskonna moodustamise kohta, kuna tudengil oma alameeskonda ei olnud magistriprojekti raames vajalik luua. Arvan siiski, et Kata Maria Saluril on meeskonnatöö juhtimiseks olemas võimekus, kuna tal tuli oma projektitöö raames olla algatusvõimeline ning loominguiline, arvestada tähtaegadega ja suhelda erinevate osapooltega.

Palun tooge paar konkreetset näidet olukordadest...:

a)...kui üliõpilane tuli oma tööga suurepäraselt toime

Positiivne üllatus oli tudengi hea tekstikirjutus, mille puhul oli autor mõistnud teadusteksti ja näituse teksti erisust. Samuti õnnestus peakuraatorite arvates kenast ka esemelise materjali valik, mis tõi välja teemavaldkonna erinevad aspektid ning selles ei puudunud ka paras annus huumorit. Oluline oli ka, et tudeng suutis jääda esemeallkirjade ja pildiallkirjade koostamisel piisavalt neutraalseks ja avaldanud esoteeriliste teemade puhul ei skepsist ega olnud irooniline või üleolev.

b)...kui midagi jäi vajaka

Vajakajäämisi ilmnis esialgu valiku teemade puhul nii sisulise kui ka illustratiivse materjali otsimise puhul. Näiteks juhtus mõnel korral, et valitud illustratsioon ei olnud seotud antud teema ega ka ajastuga või olid kasutamata nt Ajaloomuuseumi enda fotokogu materjalid. Siiski oli tudeng lahendustele orienteeritud ja mõnel puhul oli probleemi allikaks ka vähene suhtlus ja lähteülesande ebaselgus näituse peakuraatorite poolt. Eks alati on lihtsam infot vahetada ühes kollektiivis või vähemalt tihedalt kohtudes – näitusetöö teatud etappides on suhtlus kriitilise tähtsusega.

Täiendavad kommentaarid üliõpilase töö kohta:

Hindan Kata Maria Saluri osalemist Eesti Ajaloomuuseumi näituse „Minu vaba riik“ töögrupis kõrgelt ja see ei olnud läbini kerge protsess ei ühele ega teisele poolele. Vähesel kogemusega aga hea enesedistsipliini ja motiveeritusega täitis üliõpilane talle pandud ootused ja abistas ka teiste teemavaldkondade puhul. Kindlasti oli see oluline kogemus ka ajaloomuuseumile ja ma loodan väga, et Kata Maria leiab muuseumivaldkonnas rakendust. Kuraatoritööks on tal eeldused olemas. Samuti pean oluliseks üliõpilaste puhul just praktiliste oskuste omandamist muuseumides õppeprotsessi raames ja muuseumide avatust noortele praktikabaasina.

Hinnangulehe täitja nimi: Inge Laurik-Teder
Kuupäev: 22.04.2018

Lisa 6 - Magistriprojekti päeviku lühikokkuvõte

Kuupäev	Tegevus	Töötunnid	Kommentaar
29.11.16	Esimene kokkusaamine juhendajaga	1	
15.12.16	Esimesed mõtted ökoteemast juhendajale	4	
16.12.16	Loon nimekirja inimestest/firmadest, kellega tuleb kontakt luua	1	Biomarket, Nopri talu, Merylyn Kerro, La Muu, Hipsik, Topsiring, Chaga Health, HugBag, Selver, Feministarium
7.01.17	Sain kokku Ingega, tutvustas kontseptsiooni	1.5	Raskused enda ja terviku ettekujutamisega, raskused arusaamisel, et tegu on ühise tööga.
Jaanuar	Loen Inge saadetud materjale museoloogiast	3	
11.01.17	Intervjuu noore blogijaga (nullkulu)	2	Näeb end ideaalis laisa tarbijana.
Jaanuar	Võtan ühendust erinevate tootjatega, tarbijaetga, suhtlus nendega	9	Mõistsin, et on palju teemasid, vähe ruumi.
31.01.17	Saatsin ära 2000 tähemärki teksti	3	Saatsin kaks varianti, kuna ei tea mida mult oodatakse.
06.03.17	Ootan tagasisidet		
07.03.17	Juhendaja võttis ühendust ning pakkus näituse raames lisatööd - valikukohad		16 kohta, millesse leida tekstikatked. Lisatöö on tasustatud.
08.03.17	Magistriseminaris aktiivne töö oma töö ja teoreetilise osaga		
13.03.17	Tervishoiu muuseumi külastus		
14.03.17	Sain kokku juhendajaga, vestlesime valikukohtade üle	2	
28.03.17	Lugesin elulugusid	2	

29.03.17	NORAs vaatasin näituseid, lugesin elulugusid	1	
30.03.17	Spordimuuseumi külastus, elulugude lugemine	2	
02.04.17	Lugesin elulugusid	0.5	
03.04.17	Magistriseminaris kirjanduse analüütiline ülevaade.	5	Lugesin teoreetilise osa jaoks materjale (artiklid, raamatud)
04.04.17	Lugesin elulugusid	0.5	
05.04.17	Sain tagasiside loetud kirjandusele ja ülevaatele		
17.04.17	Ahhaa teaduskeskus + elulugude lugemine	4	
18.04.17	Lugesin elulugusid	1	
19.04.17	Lugesin elulugusid	3	
20.04.17	Empiirika analüüs ja lahti mõtlemine	3	
21.04.17	Lugesin elulugusid	1	
22.04.17	Lugesin elulugusid	3	
24.04.17	Valmistun valikukohtade vahekokkuvõtteks, loen elulugusid.	8	
25.04.17	Kirjutan ja redigreerin valikukohtade tekste, viiteid	2	
29.04.17	Külastasin Tartu Linnamuuseumi Linnakodaniku muuseumi		
01.05.17	Lugesin elulugusid	1	
02.05.17	Lugesin elulugusid	2	
03.05.17	Lugesin elulugusid	2	
06.05.17	Kokkusaamine Ingega, tagasiside ja hetkeolukorra ülevaade	1.5	
07.05.17	Lugesin elulugusid	2	
08.05.17	Lugesin elulugusid	2	

14.05.17	Ermitaazi külastus		
16.05.17	Lugesin museoloogia-alast kirjandust	1	
17.05.17	Magistriseminaris teema-analüüs	2	Peale minu oli kohal 2 õppejõudu
19.05.17	Lugesin elulugusid	2	
20.05.17	MuuseumiÕÕI külastasin 2 muuseumit	4	
21.05.17	Lugesin elulugusid	3	
22.05.17	Lugesin elulugusid	2	
23.05.17	Lugesin elulugusid	3	
25.05.17	Lugesin elulugusid	1	
26.05.17	Lugesin elulugusid	3	
27.05.17	Lugesin elulugusid	1	
28.05.17	Lugesin elulugusid	2	
29.05.17	Lugesin elulugusid	2	
30.05.17	Lugesin elulugusid	4	
31.05.17	Lugesin elulugusid	5	
1.06.17	Lugesin elulugusid	6	
05.06.17	Valmistan magistriprojekti kavandit		
12.06.17	Tutvustan teistele oma kavandit		
28.06.17	Loovkirjutajalt tekst tagasi, vaatan üle	0.5	
30.06.17	Esimene tagasiside valikukohtadele		
03.07.17	Vaatan üle valikukohtade tagasiside, viin sisse muutusi, loon süsteemi	1	
04.07.17	Lugesin elulugusid	2	
05.07.17	Lugesin elulugusid		

06.07.17	Lugesin elulugusid		
07.07.17	Lugesin elulugusid	4	Ei leidnud ühtegi tsitaati
09.07.17	Lugesin elulugusid	1	
11.07.17	Lugesin elulugusid	6	
18.07.17	Lugesin elulugusid	1	
19.07.17	Lugesin elulugusid	1.5	Lõputöid, kus võib-olla on tsitaate
20.07.17	Lugesin elulugusid	4	
21.07.17	Lugesin elulugusid	2	
Augusti lõpp	Otsin fotosid Maheda teema juurde	6	Ajaloomuuseumi digiteek, MUIS, Scanpix, FOTIS
29.08.17	Lugesin elulugusid	1	
30.08.17	Otsin fotosid	1	
31.08.17	Kirjutan fotoallkirju, täpsustan ajalisi sündmusi, tegevusi	2	
1.09.17	Saatsin ära fotod, küsisin infot esemete kohta. Valikukohtade osas ootasin vastust.	1	
18.09.17	Vaatasin üle fotod ja fotoallkirjad, saatsin 2 osa ära.	2	
19.09.17	Segadus kirjaliku töö osas.		Võtsin juhised magistriprojekti juhendist, segadus korra lahenes.
05.10.17	AKK sügiskooli ettevalmistus. Ootasin tagasisidet saadetud materjalidele.		
11.10.17	Käisin ERMis, sain töökoha		Läheb raskeks, oma süü.
14.10.17	Ajaloomuuseumis esemekoosolek + Filmimuuseumi külastus	3	
19.10.17	Otsin paremat dumpsterdivingu pilti	1	

01.11.17	Valmistun oma lõputöö esitlemiseks ingliskeelse magistriõppekava üliõpilastele	5	
05.11.17	Külastasin Riias Automuuseumit	2	
14.11.17	Tutvustasin oma magistriprojekti 1. aasta tudengitele	2	
14.11.17	Ajaloomuuseumilt tagasiside - kohe oleks vaja valikukohtade juurde pilte, hakkasin otsima.	3	
16.11.17	Võtsin ühendust Tartu Ülikooli muuseumiga, otsisin konkreetseid pilte	2	dSpace ja ester on ka piltide leidmiseks võimalused
24.11.17	Ettekanne magistrikoolis oma töö kohta.	1	
24.11.17	Otsisin valikukohta pilte	3	
27.11.17	Algas töö esemete otsimisega loodusläheduse vitriini	1	
28.11.17	Otsisin valikukohta pilte	2	
01.12.17	Otsisin valikukohta pilte	2	
02.12.17	Otsisin valikukohta pilte	3	
03.12.17	Otsisin valikukohta pilte	3	
04.12.17	Otsisin valikukohta pilte	3	
05.12.17	Otsisin valikukohta pilte	5	
06.12.17	Otsisin valikukohta pilte	2	
07.12.17	Otsisin valikukohta pilte	5	
11.12.17	Otsisin valikukohta pilte	6	
14.12.17	Otsisin valikukohta pilte	6	
15.12.17	Otsisin valikukohta pilte	1	
19.12.17	Hakkasin koostama kirju ettevõtetele, et nad esemeid annetaksid	1	

22.12.17	Kontrollisin üle fotode viited, kirjutasin pildiallkirju	3	
15.01.18	Saatsin ettevõtetele kirju	1	
18.01.18	Andsin tagasisidet ingliskeelsele materjalile, valikukohtade küljendusele	1	
19.01.18	Küllastasin Biomarketit ja Ajaloomuuseumit	2	
20.01.18	Kirjutasin esemenimekirju, sisutekste	1	
24.01.18	Esemealkirjade koostamine koos Kristaga	4	
29.01.18	Käisin Ajaloomuuseumis	2	
30.01.18	Käisin Ajaloomuuseumis	1	
10.03.18	Loen museoloogia-alast kirjadust	2	
29.03.18	Loen museoloogia-alast kirjadust	2	
30.03.18	Loen magistriprojekti teoreetilise osa jaoks kirjandust	2	
02.04.18	Lugesin materjale, uurisin Ajaloomuuseumi kodulehte ja näituse kajastust	5	
03.04.18	Vaatasin üle magistriprojekti päeviku, tegin koondtabeli	2	
03.04.18	Lugesin magistriprojekti teoreetilise osa jaoks materjale	3	
04.04.18	Lugesin magistriprojekti teoreetilise osa jaoks materjale	6	
05.04.18	Lugesin magistriprojekti teoreetilise osa jaoks materjale	8	
06.04.18	Küllastasin Ajaloomuuseumit, kohtusin Ingega, koostas teoreetilist osa	8	
07.04.18	Lugesin materjale, kirjutasin teoreetilist osa	7	

9.04.18	Lugesin materjale, kirjutasin teoreetilist osa	4	
10.04.18	Lugesin materjale, kirjutasin teoreetilist osa	4	
11.04.18	Lugesin materjale, kirjutasin teoreetilist osa	5	
12.04.18	Lugesin materjale, kirjutasin teoreetilist osa	4	
13.04.18	Lugesin materjale, kirjutasin teoreetilist osa	4	
14.04.18	Lugesin materjale, kirjutasin teoreetilist osa	2	
15.04.18	Lugesin materjale, kirjutasin teoreetilist osa	2	
16.04.18	Lugesin materjale, kirjutasin teoreetilist osa.	4	Saatsin teksti juhendajatele.
18.04.18	Sain tagasisidet, hakkasin muudatusi sisse viima.	2	Olen olnud veidi hooletu ja kärsitu oma sõnavalikul.
19.04.18	Lugesin materjale, viisin sisse täiendusi ja parandusi.	5	
20.04.18	Lugesin materjale, viisin sisse täiendusi ja parandusi	5	
22.04.18	Parandasin ja täiendasin teksti.	2	
23.04.18	Parandasin ja täiendasin teksti, saatsin teksti eelkaitsmisele.	5	
27.04.18	Lugesin artiklit tekstide kohta	2	
1.05.18	Valmistusin eelkaitsmiseks	2	
2.05.18	Valmistun ja toimub eelkaitsmine	2	Kõik läks hästi, palju pean muutma.
4.05.18	Alustasin muutuste sisseviimisega	4	
5.05.18	Struktureerin tekstiosa ümber	8	
7.05.18	Struktureerin tekstiosa ümber	5	
8.05.18	Struktureerin tekstiosa ümber	4	

11.05.18	Vaatan kõik üle, kirjutan läbi	5	
14.05.18	Saadan teksti uuesti Kirstile ülevaatamiseks		
15.05.18	Kirjutan ingliskeelse kokkuvõtte	5	
16.05.18	Jõuavad kohale ka Inge kommentaarid	3	Veel palju muudatusi.
17.05.18	Tegutsen vastavalt kommentaaridele	6	
18.05.18	Viimased muudatused, viimistlused	7	
19.05.18	Töö ingliskeelse kokkuvõttega	2	
21.05.18	Esitan magistriprojekti		Elagu!
	Ajakulu kokku	381 tundi	

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kata Maria Saluri,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Muuseuminäituse loomine Eesti Ajaloomuuseumi uue püsinäituse raames”, mille juhendajad on Kirsti Jõesalu ja Inge Laurik-Teder,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 21.05.2018